

Sari Laitinen

ASIAKKAAN KOKEMUS
VARHAISEN TUEN
TARJOAMISESTA
Perhetyö varhaisena tukena

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma


Marraskuu 2011




MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Opinnäytetyön päivämäärä 2011-11-25
Tekijä(t) Sari Laitinen		Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaali alan koulutusohjelma
Nimeke Asiakkaan kokemus varhaisen tuen tarjoamisesta – Perhetyö varhaisena tukena		
Tiivistelmä Opinnäytetyössä tehdyn kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena oli kuulla perhetyön asiakkaiden kokemuksia ennaltaehkäisevän perhetyön ja varhaisen tuen tarjoamisesta. Opinnäytetyössä kuvataan lyhyesti suomalaista lastensuojelujärjestelmää, ennaltaehkäisevää lastensuojelua ja perhetyötä tämän järjestelmän osana. Lisäksi kuvataan varhaisen tuen ja puuttumisen käsitteitä sekä asiakkuuden rakentumista asiantuntijakeskeisyyden, asiakaskeskeisyyden tai dialogisuuden varaan. Aineisto kerättiin henkilökohtaisesti teemahaastattelulla. Haastateltavina oli viidestä eri perhekunnasta kuusi henkilöä, joilla on kokemusta varhaisen tuen ja ennaltaehkäisevän perhetyön tarjoamisesta. Aineisto käsiteltiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Haastateltavat kuvasivat kuinka he olivat, yhtä vastaajaa lukuun ottamatta, miettineet avun vastaanottamista hyvin pitkään, enimmillään jopa pari vuotta. Omat vaikeudet tuntuivat vähäpätöisiltä, sillä avun ajateltiin olevan tarkoitettu vaikeampien ongelmien hoitamiseen. Varhaisessa tuessa koettiin tärkeäksi mahdollisimman avoin puhuminen sekä perheen tilanteesta että käytettävistä apukeinoista. Lastensuojeluorientaatio työn taustalla koettiin vaikeana sekä leimaavana ja mahdollinen lastensuojelun asiakkuus sekä viranomaisvallankäyttö tuntuivat pelottavilta. Tästä huolimatta kunta palvelun tuottajana koettiin parhaaksi, sillä kunnallista palvelua pidettiin luotettavana ja laadultaan hyvänä. Haastateltavien mielestä avun vastaanottamisen kynnyistä alentaisi perhetyön tarjoaminen neuvolan kautta ja perhetyöntekijöihin tutustuminen neuvolakäynneillä. Ennen kaikkea avun on oltava kaikkien saatavilla eikä perhetyön apua pitäisi sitoa lastensuojelun asiakkuuteen. Pienimuotoisesta laadullisesta tutkimuksesta ja pienestä vastaajamäärästä johtuen aineistoa ei voida yleistää. Tulokset auttavat kuitenkin ymmärtämään asiakkaan näkökulmaa varhaisen tuen vastaanottamisesta. Tämä näkökulma on tärkeä kehitettäessä palveluja entistä enemmän varhaisen tuen ja ennaltaehkäisyn suuntaan.		
Asiasanat (avainsanat) Lastensuojelu, perhetyö, ennaltaehkäisy, varhainen tuki, kvalitatiivinen tutkimus		
Sivumäärä 47+3	Kieli Suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Ohjaavan opettajan nimi Tiina Kuru		Opinnäytetyön toimeksiantaja

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 2011-11-25	
Author(s)		Degree programme and option Degree programme of Social services	
Name of the bachelor's thesis The customer's experience of being offered early support – Familywork as an early support			
Abstract The aim of this thesis was to conduct a qualitative research on the customers' experience of being offered preventive familywork and early support. The theory section briefly describes the Finnish child welfare system and the place of preventive child welfare and familywork within it. In addition, the theoretical framework discusses the concepts of early support and intervention and the construction of the customer-expert relationship as either expert oriented, customer oriented or dialogic. The material was sampled in personal, thematic interviews. There were six informants from five families and they all had experience on being offered early support and preventive familywork. The method was inductive content analysis. Apart from one informant, the respondents said they had contemplated on seeking help for a long time, some for as long as two years. The respondents thought their own problems were insignificant and the support was meant for families with more severe problems. In early support stage, it is important to talk openly about the family's situation and available resources. The respondents found the emphasis on child welfare stigmatizing and difficult to handle and fear the prospect of receiving child welfare and being subjected to the use of power by the authorities. However, they thought the municipal service sector is the best provider of familywork, because municipal services have a reputation for being reliable and high quality. The respondents would find it easier to receive family work if it was offered by the child health centre and if they could meet the social workers at the clinic. Above all, help should be accessible to everyone instead of being limited to the field of child welfare. A small-scale qualitative research with few informants is not enough for drawing generalisations, but the results help in understanding the customer's point of view on early support. This point of view is important in developing social services as early support and prevention -oriented.			
Subject headings, (keywords) Child welfare, familywork, prevention, early support, qualitative research.			
Pages 47+3	Language Finnish	URN	
Remarks, notes on appendices			
Tutor Tiina Kuru		Bachelor's thesis assigned by	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	LASTENSUOJELU	2
2.1	Ennaltaehkäisevä lastensuojelu	4
2.2	Perhetyö osana lastensuojelua	6
3	VARHAINEN PUUTTUMINEN JA VARHAINEN TUKI	7
4	ASIAKKUUDEN RAKENTUMINEN	10
4.1	Asiantuntijakeskeisyys	11
4.2	Asiakaskeskeisyys	12
4.3	Dialogisuus	14
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	15
5.1	Opinnäytetyön tausta	15
5.2	Opinnäytetyön tehtävä	16
5.3	Teemahaastattelun valinta	17
5.4	Haastatteluteemat ja haastattelujen toteuttaminen	18
5.5	Aineiston analyysi ja tulkinta	19
5.6	Esioletukset, haastattelujen luotettavuus ja eettisyys	21
6	ASIAKKAAN KOKEMUS VARHAISEN TUEN TARJOAMISESTA PERHETYÖN KAUTTA	23
6.1	Avun tarpeesta avun saamiseen	23
6.2	Varhaista tukea huolista puhumalla	25
6.3	Luottamuksellista työtä ketään leimaamatta	28
6.4	Avun tarvitsijan ja palvelun käyttäjän leima	30
6.5	Leimautumisesta lastensuojeluun	32
6.6	Perhetyötä maksutta	33
6.7	Varhaista tukea muuta kautta	34
7	POHDINTA	36
	LÄHTEET	41
	LIITTEET	
	1. Tutkimuslupahakemus	
	2. Tutkimuslupa	
	3. Haastattelun apusanat ja -kysymykset	

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö syntyi omaa perhetyöntekijän työtäni koskevasta jatkuvasta ihmetyksestä. Ihmetyksestä siitä, mitä työssä pitäisi tehdä ja miten. Milloin ja kenen toimesta tukea perheille pitäisi tarjota? Olen usein pohtinut asiaa myös siitä näkökulmasta, mitä itse toivoisin työntekijöiltä, jos olisin asiakkaan asemassa. Tätä kautta olen päätenyt ajattelemaan, että perhetyön tuen olisi oltava mahdollisimman helposti saatavilla ja myös helposti vastaanotettavaa. Perhetyössä näkee päivittäin kuinka yksilöllisiä ja vaihtelevia perheiden ja lasten tilanteet ovat ja kuinka kaikille sopivia patenttiratkaisuja ei ole. Myös valtakunnallisesti lisääntyvä lastensuojelutyön määrä kertoo siitä, että toimintatavoissa on vielä paljon korjattavaa ja kehitettävää.

Savon Sanomat uutisoi joulukuussa 2010 Pohjois-Savon lastensuojelun tilaa maan huonoimmaksi. Ylitarkastaja Marita Uusitalo Itä-Suomen aluehallintovirastosta totesi tilanteen todella huolestuttavaksi, sillä hänen mukaansa lastensuojelun kautta syrjäytyy yhä suurempi osuus nuorista. Pohjois-Savossa lastensuojelun tarve lisääntyy edelleen, vaikka valtakunnallisesti huostaanottojen määrä alkoi viime vuonna ensimmäisen kerran vähentyä. (Tiihonen 2010a, 3.) Nämä huolestuttavat tiedot saivat Suonenjoen tulevan yhteistyökumppanin Kuopion poliitikot kommentoimaan lastensuojelun tilannetta. Valtuustoryhmien puheenjohtajat totesivat lastensuojelun tilan olevan niin vakava, että on pakko löytää keinoja perheiden auttamiseksi ja työn painopisteen siirtämiseksi perheiden varhaiseen tukemiseen. Ongelmiksi mainittiin resurssien eli lähinnä perhetyöntekijöiden ja kotipalvelun puute, mutta myös puutteet vanhemmuudessa ja asenteissa. Toisaalta eräs haastatelluista myönsi avoimesti, että vain harvoilla poliitikoilla on oikeasti kokemusta perheiden arjesta. (Tiihonen 2010b, 1, 3.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan Suonenjoella oli 31.12.2009 kodin ulkopuolelle sijoitettuna 26 lasta ja nuorta. Koko Pohjois-Savossa huostassa olleita lapsia oli mainittuna ajankohtana 514. Sijoitettuna oli 1,6 prosenttia ikäryhmästä. Luku on maan korkein. Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden kokonaismäärä kasvoi valtakunnallisesti 5,1prosentilla vuodesta 2008 vuoteen 2009. 0–2 vuotiaista on avohuollon asiakkaina hieman vajaa 4 prosenttia. Tästä asiakkuuksien osuus nousee ikäryhmittäin niin, että 16–17-vuotiaista avohuollon asiakkaina on liki 8 prosenttia ikäryhmästä. Pohjois-Savon luvut ovat varsin korkeat myös avohuollon osalta. Pohjois-Savossa

avohuollon asiakkaita on tuhatta 0–17-vuotiasta kohden 34; koko maassa vastaava lukumäärä on keskiarvoltaan 24 lasta ja nuorta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2010.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa kehittämissuunnitelmassa (Kaste) määritellään sosiaali- ja terveyshuollon yleiset kehittämistoimenpiteet ja – tavoitteet vuosille 2008–2011. Näissä yhtenä kehittämisalueena on varhainen tuki ja ennaltaehkäisy. Myös uudessa hallitusohjelmassa on korostettu perhekeskeisyyttä palveluissa ja lastensuojelun painopisteen siirtämistä ennaltaehkäisyyn ja varhaisiin tukipalveluihin. Kaste-ohjelman toimenpiteosassa todetaan, että varhaisella puuttumisella voidaan vaikuttaa hillitsevästi sekä palvelutarpeen että kustannusten kasvuun. Pyrkimyksenä on uudistaa palveluja kokonaisuutena niin, että erityispalveluja kehitetään tukemaan peruspalveluja. Yhtenä tällaisena erityispalveluna mainitaan lastensuojelu. Valtakunnallisena tavoitteena on käynnistää muutosprosessi, joka uudistaa palveluja kokonaisuutena. Samoin pyrkimyksenä on uudistaa johtamis- ja yhteistyörakenteita sekä työmenetelmiä. Erityisen tarpeellista on kehittää yhteistyötä lasten ja nuorten peruspalveluiden ja erityispalveluiden välille. Lastensuojelua on kehitettävä tukemaan peruspalveluja erilaisilla toimintavaihtoehtojilla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, 25, 27; Hallitusohjelma 2011.)

Käytännön työssä perus- ja erityispalveluiden rajapinta näyttyy häilyvänä ja osittain sopimuksenvaraisena sen mukaan, mitä palveluja itse kussakin kunnassa on tarjolla. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin tuoda kuuluviin asiakkaiden kokemuksellinen ääni varhaisen tuen tarjoamisesta silloin, kun tukea tarjotaan ennaltaehkäisevästi perhetyönä. Perhetyöllä tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä sosiaalitoimen alaista perhetyötä, jonka orientaatioperusta on lastensuojelu. Lastensuojelu-käsitteeseen puolestaan kuuluu sekä ennaltaehkäisevä työ että yksilö- ja perhekohtainen lastensuojelun asiakkuuteen perustuva työ.

2 LASTENSUOJELU

Lastensuojelua ohjaa lastensuojelulaki, joka uudistui vuoden 2008 alussa ja jota täydennettiin keväällä 2010. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat lastensuojelu-

tarpeen selvitys, tarvittavat avohuollon tukitoimet ja viime kädessä sijaishuolto. Lapsi voidaan ottaa huostaan, jos lapsen kasvuolosuhteet tai puutteet huolenpidossa vakavasti vaarantavat lapsen terveyttä ja kehitystä. Samoin sijaishuollon järjestäminen voi tulla kysymykseen, jos lapsi itse esimerkiksi päihteitä käyttämällä vaarantaa vakavasti omaa terveyttään. Huostaanottoa ja sijaishuoltoa järjestettäessä arvioidaan ensinnäkin onko sijaishuolto lapsen edun mukaista ja toiseksi avohuollon tukitoimien riittävyttä ja sopivuutta. (Lastensuojelulaki 40§, 417/2008.) Avohuollon tukitoimina perheelle voidaan tarjota esimerkiksi perhetyötä, tukiperhe tai avohuollon määräaikainen sijoitus. Avohuollon tukitoimina voi olla myös peruspalvelujen tarjoamia palveluja, kuten päivähoitoa tai lapsiperheiden kotipalvelua. (Lastensuojelulaki 36§, 417/2008; 37§, 88/2010.)

Lastensuojelun tehtävänä ei ole ottaa hoitaakseen mitä tahansa lapsiperheiden ongelmia. Lastensuojelu, käytännössä sosiaalityöntekijä, tekee jatkuvasti arvioita siitä ovatko ongelmat sellaisia, että ne edellyttävät lastensuojelutyötä. Selkeää rajaa lastensuojelun tarpeelle ei voida määritellä vaan arviot tarpeesta ovat tapauskohtaisia. Arvioon vaikuttavat ongelmien merkitys lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille, mutta myös lastensuojelun mahdollisuudet toimia lapsen edun mukaisesti. Yksittäinen ongelma, kuten yksinhuoltajuus tai vanhemman päihdeongelma eivät sinänsä aiheuta tarvetta lastensuojelulle. Mutta ennen mainitut seikat muuttuvat hyvinkin merkittäviksi, jos perheeltä puuttuu lisäksi kriisejä tasapainottavia tekijöitä, kuten hyvä tukiverkosto. (Pösö 2010, 324, 329.)

Lastensuojelutyö voidaan nähdä suojelupainotteisena, jolloin toiminnassa korostuu riskien ja ongelmien poistaminen. Tällaista lastensuojelua on kritisoitu siitä, että siinä unohdetaan ehkäisevä ja tukea antava työ. Suojelupainotteinen työ painottuu nimenomaan perinteiseen lapsen suojeluun. Hyvinvointipainotteinen työ korostaa enemmän palvelunäkökulmaa ja ottaa kohteekseen myös perheen. Toisaalta hyvinvointipainotteista työtä kritisoidaan sen eriytymättömyyden ja laaja-alaisuuden takia. Vaarana on myös työn kohdistuminen enemmän vanhempien auttamiseen kuin lapsen edun ajamiseen. Jos näkökulmana on hyvinvoinnin tuottaminen, suojelutehtävä voi jäädä toissijaiseksi. (Pösö 2007, 72–76.)

2.1 Ennaltaehkäisevä lastensuojelu

Laki velvoittaa kuntia järjestämään lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun lisäksi ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Laissa puhutaan tuesta ja erityisestä tuesta peruspalveluissa, kuten opetustoimessa, nuorisotyössä, päivähoidossa ja äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. (Lastensuojelulaki 3a §, 88/2010.) Neuvolatoimintaa ohjaavassa asetuksessa todetaan perheiden ja lasten hyvinvoinnin kannalta olevan tärkeää suunnata perheiden tarvitsema erityinen tuki lasten arkiympäristöön. Näitä arkiympäristöjä lapsille ovat päivähoitopaikka, koulu tai lapsen oma koti. Tarvittava erityinen tuki on järjestettävä perhettä ja lasta kunnioittaen ja kuunnellen. Tuen järjestämisessä on lisäksi pyrittävä hyvään yhteistyöhön perheen kanssa ja palvelun leimaamattomuuteen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 50.)

Lastensuojelun voidaan siis ajatella jakautuvan kahteen tasoon eli ennaltaehkäisevään lastensuojeluun peruspalveluissa sekä lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun erityispalveluissa. Näiden kahden tason väliin jää yksilö- ja perhekohtainen erityinen tuki ja tätä kautta ryhmä palveluja, jotka eivät kuulu varsinaisiin peruspalveluihin, mutta eivät myöskään ole korjaavia erityispalveluja. Yhtenä esimerkkinä jaottelusta on Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa (2009) oleva jako peruspalveluihin sekä ehkäiseviin ja korjaaviin palveluihin (kuvio 1). Eri palveluiden sijoittamisessa on toki paljon kuntakohtaisia eroja ja näin esimerkiksi perhetyö voi kuulua pelkästään korjaavaan palveluun.



KUVIO 1. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamisen kokonaisuus (Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009–2012).

Käytännössä lapsille ja perheille usein tarjotaan tueksi samoja palveluja riippumatta siitä onko lastensuojelun asiakkuutta vai ei. Käytännön työssä on myös usein nähtävissä, että perheiden ja lasten avun tarpeet tai pulmat eivät sijoitu sektoroituneen palvelujärjestelmän mukaisesti. Tällöin ammattilaisjärjestelmä saattaa hukata koordinaationsa ja asiakkaalle syntyy päällekkäisiä asiakkuuksia eri viranomaisten kesken. Lastensuojelun asiakkuuteenkin saatetaan päätyä joskus ilman varsinaista lastensuojelullista syytä, koska muuten lapsen tarvitsemia palveluja ei pystytä järjestämään. Työkäytännöt muuttuvat myös ajan ja muuttuvan lainsäädännön myötä. Näin asiakkaat, jotka aiemmin kuuluivat lastensuojeluun, ovatkin nyt varhaisen tuen ja ennaltaehkäisevän työn piirissä tai päinvastoin. (Arnkil 2005, 165; Nevalainen & Tuovinen 2010, 77; Pösö 2010, 331.)

Lastensuojelun ennaltaehkäisevän työn ensisijaisena kohteena voidaan nähdä koko lapsiväestö. Tällöin työtä tehdään peruspalveluissa ja työn tavoitteeksi voidaan määrittellä hyvien edellytysten antaminen lapsuuteen. Pyrkimyksenä on täten turvata oikeus lapsuuteen ja mahdollistaa turvallinen kehitys, kasvu sekä hyvinvointi. Tavoitteena on siis koko lapsiväestön hyvinvoinnin lisääminen. Toissijaisena kohteena nähdään lapset, joista ollaan jossain määrin huolissaan. Tällöin ehkäisevällä työllä pyritään estämään negatiivisen kehityskulun syntyminen tai sen syveneminen. Ehkäisevä työ sisällyttää itseensä näin myös oletuksen siitä, mitä halutaan välttää. Viimeisenä ehkäisevän työn kohteena ovat lapset, jotka ovat jo lastensuojelun asiakkaana. Tällöin ennaltaehkäisyllä pyritään ongelmien pahenemisen ehkäisyyn. Lasten hyvinvoinnin tarkastelussa ovat aina keskeisimmän esillä kehitykseen ja kasvuun sekä liittymiseen, kiintymykseen ja läheisiin ihmissuhteisiin liittyvät tarpeet. (Törrönen & Vornanen 2004, 159, 162, 181.)

Lastensuojelun Keskusliitto ja Ammattiliitto Talentia toteuttivat kesäkuussa 2010 kyselyn, jossa selvitettiin uuden lastensuojelulain vaikutuksia eri ammattiryhmien ehkäisevän lastensuojelun toimintatapoihin ja mahdollisuuksiin. Erityisesti neuvoloiden työntekijät kokivat, että perheille annetaan tukea aiempaa varhaisemmassa vaiheessa. Toisaalta tutkimuksessa nousi esiin, että lastensuojelun sosiaalityöhön tulee asiakkaita, jotka olisivat autettavissa ennaltaehkäisevän lastensuojelun tukitoimin. Tehdyssä selvityksessä nousi esille toive saada lastensuojelun avohuollon palveluja jo ennen lastensuojelun asiakkuutta. Tällaisiksi palveluiksi nimettiin esimerkiksi kotipalvelu,

tukihenkilötoiminta ja perhetyö. (Paavola ym. 2010, 16, 19, 23). Näistä toiveista huolimatta perhetyö on siirtymässä yhä enemmän lastensuojelun sosiaalityön suuntaan samaan aikaan, kun perhetyön käytännön tehtävät näyttäisivät siirtyvän lapsiperheiden kotipalvelulle (Heino 2008, 61).

2.2 Perhetyö osana lastensuojelua

Lastensuojelu toimii julkisen ja yksityisen rajapinnalla sisältäen lapsille sekä lapsiperheille tarkoitettua palvelua että myös kontrollia ja puuttumista yksityisiin vanhemmuus- ja perhesuhteisiin. Tämä kaksijakoisuus näkyy niin lainsäädännössä kuin käytännön työssä ja erityisesti tämä kaksijakoisuus heijastuu perhetyön sisältöihin. (Pösö 2007, 65–66; Reijonen 2005, 10.)

Lähtökohtaisesti perhetyö on kehittynyt kunnissa lapsiperheiden kotipalvelutyön rinnalle tai tilalle. Perhetyö on usein muotoutunut paikallisten tarpeiden mukaiseksi ja täten työn organisointi, sisältö sekä toimintamuodot vaihtelevat kunnittain. Tämä tekee perhetyön kokonaisvaltaisen määrittelyn erittäin vaikeaksi. Perhetyö nähdään kuitenkin useimmiten käytännön avun ja tekemisen sekä psykososiaalisen tuen yhdistelmäksi. Perhetyön voi myös sanoa olevan lapsiperheiden arjen tukemista ja konkreettista auttamista. Työ sisältää esimerkiksi asioiden uudelleen hahmottamista, ratkaisujen etsimistä yhdessä asiakkaiden kanssa sekä konsultaatiota. Innovatiivisella yhdistämällä ja joustavuudella nähdään mahdolliseksi kehittää perhetyöstä aivan uudenlaista perheiden tarpeista lähtevää palvelua. Lastensuojelun avohuollon tukitoimena tehtävän perhetyön tavoitteena voi olla myös kriisitilanteen laukaiseminen, ongelmien pahenemisen estäminen tai korjaava työ. Työn on tavoitteellista ja suunnitelmallista sekä usein ajallisesti määräaikaan rajattua. Perhetyöllä pyritään perheen voimavarojen, toimintakyvyn ja osallisuuden tukemiseen ja ennen kaikkea lasten hyvinvoinnin lisääntymiseen. Joskus perhetyö lastensuojelussa on kannattelevaa ja sen avulla voidaan yllä pitää vakaata tilannetta, joka mahdollistaa lapsen kotona asumisen. (Pietilä-Hella 2006, 71; Saari 2008, 1; Sosiaaliportti/ perhetyö 2011.)

Jos perhetyötä tehdään lastensuojelun ennaltaehkäisevänä työnä, palvelun saamisen kynnys on matala ja työn kohderyhmänä ovat laajasti kunnan lapsiperheet. Tällaista ennaltaehkäisevää työtä tekevät yleensä esimerkiksi neuvoloiden perhetyöntekijät.

Ehkäisevä työ voi liittyä vanhemmuuden tukemiseen, toimintakyvyn vahvistamiseen uudessa tilanteessa tai lasten hoidon ja kasvatuksen tukemiseen. (Sosiaaliportti/ ehkäisevä työ 2011.)

Seinäjoen ammattikorkeakoulussa tehdyssä opinnäytetyössä on selvitetty työntekijöiden käsityksiä ennaltaehkäisevästä lastensuojelutyöstä. Kahdeksan vastaajaa yhdeksästä vastasi sosiaalitoimen lastensuojelun tekevän ennaltaehkäisevää työtä. Toimintatapoina tässä mainittiin muun muassa perhekahvilat ja erilaiset vanhemmille suunnatut ryhmätapaamiset. Perhetyön mainitsi ennaltaehkäiseväksi työksi vain kaksi vastaajaa. Sosiaalitoimen järjestämä perhetyö katsottiin siis usein kuuluvaksi korjaavaan työhön. (Huhtanen 2010, 43,59.)

Ennaltaehkäisevässä perhetyössä olisi tärkeää, että avun saaminen perustuisi vahvasti myös vanhempien omaan arvioon avun tarpeesta. Perhetyöstä olisi tehtävä vanhemmuutta vahvistavaa ja myönteistä. Yhtenä vaihtoehtona on pidetty perhetyön liittämistä osaksi neuvola- tai perhekeskustoimintaa. Tämän ajatellaan mahdollistavan ennakkoivaa ja voimavaroja lisäävää perhetyötä paremmin kuin lastensuojeluun kuuluvan työn. Lisäksi asiakkaiden kokemus on ollut, että kynnys avun hakemiseen ja vastaanottamiseen on madaltunut, jos työntekijöihin on tutustunut jo perhevalmennuksessa. (Pietilä-Hella 2006, 71–72.)

3 VARHAINEN PUUTTUMINEN JA VARHAINEN TUKI

Suomessa varhaisen puuttumisen käsite yhdistetään usein lapsiin, nuoriin ja perheisiin kohdistuvaan toimintaan. Varhainen puuttuminen ymmärretään osallisuutta ja avoimuutta korostavaksi yhteistoiminnan tavaksi, jossa työntekijän vastuunottaminen omasta toiminnastaan on keskeistä. Kansainvälisesti varhaisella puuttumisella ymmärretään usein lasten ja nuorten varhaista auttamista tai rajoittamista, jolla ehkäistään syrjäytymisriskiä. Meillä työntekijän subjektiivinen huoli mainitaan tärkeäksi työvälineeksi sekä avun tarpeen että toimintamahdollisuuksien tunnistamisessa. Työntekijöiden yhteistyön välineeksi on kehitetty huolen astetta ja työntekijöiden työskentelysuhteita kuvaava huolen vyöhykkeistö, jonka tarkoitus on helpottaa varhaista puuttumista ja puheeksi ottamista. (Pyhäjoki & Koskimies 2009, 186–189; Arnkil 2005, 163.)

Huolen harmaat vyöhykkeet kehiteltiin nimenomaan työntekijöiden varhaisen puuttumisen välineeksi, sillä tutkijat Tom Arnkil ja Esa Eriksson olivat huomanneet, että työntekijät eivät useinkaan olleet yksimielisiä siitä, kenen tulisi toimia ja miten. Varsinkin asiakkaan ajautuessa yhä suurempiin vaikeuksiin omassa tilanteessaan työntekijät yrittivät sinnikkäästi saada toisensa ymmärtämään, mistä on kysymys ja mitä toisten työntekijöiden pitäisi tehdä. Näin työntekijöiden välille syntyi vastakkainasetteluja, joita piti pyrkiä jollain tapaa avaamaan. Pyrkimyksenä oli, että työntekijät voisivat huolen vyöhykkeiden avulla ennakoida omia toiminnan mahdollisuuksiaan ja kommunikoida paremmin keskenään. (Arnkil 2005, 164–165; Arnkil & Alhanen 2009, 317–318.)

Huolivyöhykkeistö alkoi kuitenkin elää omaa elämäänsä ja muuntui käytössä. Esimerkiksi joissakin kouluissa laadittiin listoja, joissa oppilaat sijoitettiin huolen vyöhykkeille. Näin opettajat ja koulujen rehtorit pystyivät osoittamaan kuinka vaikeaa oppilasainesta heillä oli. (Arnkil & Alhanen 2009, 322, 323.) Varhainen puuttuminen nimettiin myös lastensuojelun keinoksi saada vaikkapa päiväkotien henkilöstö valvomaan perheitä tai varhainen puuttuminen oli viranomaisten salaisia neuvotteluja asiakkaiden tietämättä. Varhaisen puuttumisen ja huolen vyöhykkeistön käsitteet herättivätkin varsin kriittistä keskustelua alan ammattilaisten kesken. (Roos 2007; 2009).

Huolen vyöhykkeistön tekijät olivat jo pyrkinneet oikaisemaan syntyneitä vääriä toimintatapoja, sillä tarkoitus ei suinkaan ollut levittää ”huolipuhetta” asiakkaiden luokitteluun. Menetelmän käytöstä todettiin, että kaikki käyttäjät eivät tunne menetelmän lähtökohtia eivätkä tarkoitusta. Esitettiin pyyntö, että lapsia ja nuoria ei leimattaisi huolen vyöhykkeistöllä, sillä: ”*Huolet vaihtuvat, leimat jäävät.*” (Arnkil & Eriksson 2008, 20.) Suomessa luotiin varhaiselle puuttumiselle jopa eettiset periaatteet Varpuverkoston toimesta. Tämä verkosto on jatkoa sosiaali- ja terveysministeriön koordinoimalle varhaisen puuttumisen valtakunnalliselle hankkeelle. Näiden periaatteiden mukaisesti varhainen puuttuminen ei ole asiakkaiden kontrollointia tai selän takana puhumista. Eettisten periaatteiden tarkoituksena on vähentää työntekijäkeskeisyyttä, asiakkaan selän takana toimimista, asiakkaiden luokittelua sekä yhteisöllisten tai yhteiskunnallisten ongelmien yksilöllistämistä. (Yhtenäinen eettinen perusta.)

Suomalaisiin sosiaalipalveluihin ei sovi minkäänlainen luokittelu, sillä perinteisesti-
hän yksi sosiaalipalveluiden perusperiaate on meillä ollut pyrkimys normaalisuuteen.
Leimaamisen tai leimautumisen välttäminen on sosiaalialalla tärkeä arvo sinänsä. Per-
hetyössä, kuten muissakin sosiaalipalveluissa, voidaan kuitenkin havaita olevan vah-
vasti leimaavia piirteitä. Näin käy varsinkin, jos palvelun hakijan täytyy esittää itsensä
erityisenä tai todistaa ongelmiensa vaikeus apua saadakseen (Pietilä-Hella 2006,73;
Satka 2010, 213.)

Käsitteenä varhainen puuttuminen sisältää monien mielestä negatiivisia sävyjä. Ajatel-
laan, että puuttuminen rajoittaa ja pysäyttää, siinä käytetään valtaa ja pyritään hallit-
semaan. Puuttumisen tilalle ehdotetaan tuen käsitettä, joka on sävyltään positiivisem-
pi. Tuki sisältää kasvun ja kehityksen tukemisen ja mahdollistaa näin eteenpäin me-
nemisen. Varhaisen puuttumisen käsite soveltuu aivan hyvin käytettäväksi rajatussa
ongelmatilanteessa, esimerkiksi puututtaessa lapsen näpistelyyn tai päihteiden käyt-
töön. Käsite on kuitenkin liian kapea-alainen kuvaamaan koko sosiaalialan matalan
kynnyksen palveluja. Tuen käsite näiden palvelujen yhteydessä on laajempi, tasa-
arvoisempi ja moniulotteisempi. (Kaukoluoto 2010.)

Varhaisen tuen tarve on huomattu valtakunnallisesti ja erilaisia työmalleja työhön on-
kin kehitetty 2000-luvulla useissa hankkeissa eri puolilla Suomea. Näitä hankkeita on
ollut esimerkiksi Kainuussa, Etelä-Pohjanmaalla sekä Helsingissä. Varhaisessa tuessa
sanotaan olevan mukana ehkäisevä, kaikille suunnattujen palveluiden näkökulma sekä
yksilöllinen lapsen ja perheen tarpeisiin kohdennettu näkökulma. Perhetyössä kokeilu-
jen ja mallintamisen tavoitteena on ollut saada ennaltaehkäisevää perhetyötä peruspal-
veluihin ja tätä kautta lastensuojelun, korjaavan työn osuutta vähenemään. Asiakas-
perheiden tuen tarpeen syiksi näissä hankkeissa on määritelty muun muassa vanhem-
pien jaksamisongelmat, vuorovaikutuksen tai vanhemmuuden kysymykset tai van-
hemman masennus. Usein tuen tarpeeseen on vaikuttamassa myös perheen omien tu-
kiverkostojen heikkous. Perheet, joista huoli on herännyt, ovat aivan tavallisia lapsi-
perheitä, joilla on ollut tilapäisesti tarvetta erityiseen tukeen. (Lindqvist 2008, 17;
Saari 2008, liite 3; Tuomela-Jaskari 2011, 56, 75.)

Varhainen puuttuminen, samoin kuin varhaisen tuen tarjoaminen, voidaan laajasti
ottaen ajatella myös yhteiskunnalliseksi reaktioksi, jolla säädellään lapsuutta ja perhe-

elämää. Ajatellaan, että yksilö- ja perhekohtainen ennaltaehkäisevä työ palvelunäkökulmastaan huolimatta tuo ”julkisen” yksityiselle alueelle, ihmisten koteihin. Varhaisen puuttumisen ja tuenkin taustalla vaikuttava lastensuojelunäkökulma on yhteiskunnan vahvasti määrittelemää, sillä lastensuojelu on julkista toimintaa ja jopa vallankäyttöä. Niin varsinaisen lastensuojelutyön kuin ennaltaehkäisevänkin työn kohteena olevat lapsuuden ongelmat kertovat aina myös siitä, mitä yhteiskunnassa pidetään sopimattomana. Yksilöiden ja perheiden kannalta merkityksellisiä ovat sekä ongelmat että tehdyt toimet niiden korjaamiseksi. Puuttumisesta ja tuestakin seuraa aina jotain, josta jää jälki ihmisten elämään. Edellä mainitusta syystä voidaankin oikeutetusti kysyä milloin ja kenen aloitteesta ammattilaisten tuki, ohjaus tai puuttuminen alkaa? Asiakkuuden rakentumisessa on merkityksellistä, milloin perheenjäsenet kutsuvat itse apua ja milloin sitä tarjotaan vastentahtoisesti. On sanottu, että ilman eettistä keskustelua nopea ja tehokas puuttuminen on pelottava visio. (Nätkin & Vuori 2007, 10; Pösö 2007, 69, 77, 82; Satka 2010, 213, 215.)

Olisikin aiheellista kysyä myös, saako asiakas mahdollisesta tarpeesta huolimatta aina palvelua? Jos varhainen puuttuminen ja tuen tarjoaminen tapahtuu työntekijän subjektiivisen huolen perusteella, miten käy jos työntekijän huoli ei herää? Tämä kysymys tulee esille myös Mari Punnan (2008, 46) tekemässä perheohjauksen tutkimuksessa. Tutkimuksen yksi keskeinen havainto oli, että työntekijän huolen herääminen on kriteerinä lisäavun saamiselle. Tutkimuksessa havaittiin tällaisen toimintatavan saattavan jopa hidastaa varhaisen tuen saamista.

4 ASIAKKUUDEN RAKENTUMINEN

Sosiaalityöltä ja sen osana olevalta perhetyöltä asiakas yleensä odottaa kohdatuksi tulemistä ja avun saamista. Puuttumisen hetki samoin kuin avun tarjoaminen voi kuitenkin olla asiakkaan näkökulmasta pelottavaa ja herättää negatiivisia tunteita. Avun tarpeen myöntäminen voi tuntua suorastaan ylivoimaiselta. Tilannetta on vaikea hyväksyä omalle kohdalleen ja avunhakijana saattaa olla vielä entistä vaikeampaa. Siksi tuttu nykyisyys voi tuntua paremmalta kuin tuntematon tulevaisuus, vaikka elämäntilanne olisi kuinka raskas ja avun tarve ilmeinen. Lisäksi meillä useimmilla on halu selvittää itse, ilman apua. (Laitinen & Kemppainen 2010, 158; Pesonen 2006, 155.)

Asiakkaan saattaa olla hyvinkin vaikeaa rohkaistua puhumaan aroista asioistaan tai tuoda tarpeitaan esille. Luottamuksen saavuttaminen on aina prosessi, joka vaatii asiakkaalta oman aikansa. Luottamuksen saavuttamisessa on tärkeää työntekijän hienovaraisuus ja todellinen kuuntelu sekä läsnäolo, joka tukee asiakkaan itsetuntoa. Myönteisen yhteyden syntymistä asiakassuhteen alussa saattaa estää myös työntekijän pelko asiakkaan liian suurista tai mahdottomista tarpeista, vaikka tähän ei näyttäisi olevan aihetta. Päinvastoin asiakkaita täytyy usein rohkaista tai suorastaan houkutella puhumaan tarpeistaan. (Eloranta 2006, 48; Pesonen 2006, 158.)

4.1 Asiantuntijakeskeisyys

Sosiaali- ja terveysalalla on perinteisesti vallinnut asiantuntijakeskeinen lähestymistapa. Tässä lähestymistavassa toimintaamme ja ajatteluumme ohjaavat joko työntekijöiden (eli asiantuntijoiden) tai järjestelmän asettamat tavoitteet. Asiantuntijuus on myös työntekijän keino suojata itseään pitämällä etäisyyttä asiakkaan ongelmiin. Tällöin työntekijä pyrkii kontrolloimaan keskustelua, esittää itse kysymykset ja osin myös vastaukset. Tähän lähestymistapaan liittyy olennaisesti mielikuva työntekijän kyvystä nähdä asioiden todellinen luonne ja näin työntekijän tehtävänä on saattaa myös asiakas tästä tietoiseksi. Valitettavasti työntekijä – asiakas -asetelma jo itsessään helposti ylläpitää asiantuntijakeskeistä työtapaa, sillä oikeus kysyä asiakkaan henkilökohtaisia asioita määrittää hänen paikkaansa vuorovaikutussuhteessa. (Mönkkönen 2002, 49–55; Noppari 2006, 174.) Lastensuojelutyössä lainsäädännön ja järjestelmän vaikutus oikeuteen kysyä ja siten koko asiakassuhteeseen on käytännön työssä kiistaton.

Asiantuntijuutta sosiaalipalveluissakin toki tarvitaan, mutta sosiaalialan yhtenä vaikeutena mainitaan ongelmakeskeisyys. Työntekijän ryhtyessä ratkomaan asiakkaan ongelmia asiakas joutuu kenties entistä enemmän autettavan asemaan. Hieman liioitellusti tällainen toiminta voidaan nähdä jopa asiakasta syrjäyttäväksi, sillä avun tarvitsijana asemoituu heikompaan asemaan ja työntekijän asiantuntijuus korostuu vielä entisestään. (Mönkkönen 2002, 49.)

Lasten kasvattamisesta ja vanhemmuudesta käytävässä julkisessa keskustelussa on havaittavissa, että epäonnistumiset selitetään helposti ulkoisilla syillä, mutta onnistumiset selitetään ihmisten henkilökohtaisilla avuilla (Mönkkönen 2002, 87). Lastensuo-

jelun työkentässä tämä tarkoittaa lasten ongelmien selittämistä vanhemmuuden puutteilla, kun taas lasten onnistumiset nähdään lasten omista henkilökohtaisista kyvyistä johtuviksi (vrt. Tiuhonen 2010b, 1,3.). Tämä niin sanottu attribuutioerhe saattaa siirtyä myös asiakkaiden omaksi käsitykseksi itsestään ja vaikuttaa sitten heidän kykyynsä toimia vaikeassa tilanteessa. Toisinaan tällainen erhe on löydettävissä jopa asiakkaan ja työntekijän välisessä suhteessa. Tällöin erheen mukaisesti ajatellaan työntekijän olevan hyväntekijä ja ammatillisesti pätevä onnistuessaan mahdollisessa avun tarjouksessaan. Asiakkaan merkitystä ei tässä tilanteessa vastaavasti nähdä. Jos sen sijaan asiakas kieltäytyy tarjotusta avusta, hän leimautuu helposti hankalaksi asiakkaaksi, joka ei ymmärrä omaa parastaan. Asiakkaalta voidaan odottaa aktiivisuutta, mutta samalla sopeutumista työntekijän päätöksiin. Kyse on myös vallasta ja asiakkaan itsemääräämisoikeudesta. (Eloranta 2006, 70–72; Mönkkönen 2002, 87.)

Elorannan (2006,72) mukaan avun tarjoamisen oikea ajankohta on tärkeä, sillä varhaisessa vaiheessa alkanut yhteistyö on asiakkaan oman toimintakyvyn kannalta hedelmällisintä. Tällöin työskentely alkaa ennen kuin asiakas uupuu ongelmien keskellä. Asiakkaan ja työntekijän välinen suhde voi parhaimmillaan olla tasa-arvoinen kumppanuussuhde, jossa yhdessä etsitään parasta mahdollista ratkaisua. Toisaalta liiallinen ennakointi, tavallaan liiallinen palvelualltius, saattaa estää asiakkaan toiminnan ja ajatusten ymmärtämistä. Tällöin vaarana on, että työntekijä tekee tilanteesta liian nopeita johtopäätöksiä ja samalla tulkitsee väärin. Huonoimmassa tapauksessa saatamme näin jopa estää asiakkaan omaa toimimista. Työntekijälle on ristiriitaista kehittää työtä sillä tavoin avoimen keskustelun suuntaan, että myöntää olevansa tietämätön siitä mitä olisi parasta tehdä. (Mönkkönen 2002, 88.) Palvelutilanteessahan kaikki ammatillinen osaamisemme on samalla asiakkaan arvioitavana. Meidät saatetaan arvioida asiakkaan toimesta osaamattomiksi ja epäpäteviksi, jos emme käytä sitä asiantuntijan osaamista, jota asiakas toisaalta pelkää ja toisaalta odottaa.

4.2 Asiakskeskeisyys

Hyvinvoinnin turvallisuus on nykyään yksi merkittävä yhteiskunnallinen tavoite, sillä hyvinvointiturvallisuuden kokemus on keskeisessä asemassa myös yksilöllisen hyvinvoinnin kokemisessa. Turvallisuuden kokemukseen liittyy oleellisesti ihmisten luottamus muun muassa sosiaalipalveluiden toimivuuteen ja kykyyn auttaa silloin, kun

ihminen kohtaa vaikeuksia elämässään. Kansalaisten kannalta ajatellaan palvelujen saatavuuden turvaamisen olevan yksi keskeinen kehittämisen kohde julkisissa palveluissa. Lisäksi asiakkaalla tulisi olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Asioiden voidaan olettaa sujuvan odotusten mukaisesti jos palvelut ovat toimivia, yksilöllisiä ja joustavia sekä ihmistä kunnioittavia. Tällaisia palvelut voivat olla vain rakentuessaan ihmisten omista lähtökohdista käsin. (Pohjola 2010, 72–73; Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2003.)

Erityisesti 1990-luvulla meillä alettiin korostaa asiakaslähtöisyyttä tai asiakaskeskeisyyttä suositeltavana työtapana. Viime aikoina käyttöön on tullut myös asiakasohjautuvuuden termi. Nämä kaikki ovat näkökulmia, joissa asiakkaan kokemus korostuu. Riippumatta siitä, puhutaanko jonkun yrityksen palvelunäkemyksestä vai sosiaalipalvelusta, huomio keskitetään asiakkaan tarpeisiin ja ajatuksiin. Asiakastyössä lähestymistapana voi esimerkiksi olla lapsilähtöisyys, perhekeskeisyys tai vaikkapa käyttäjäkeskeisyys riippuen siitä, minkälaisesta työstä ja asiakassuhteesta on kyse. Sosiaalipalveluissa nähdään tärkeäksi kohdata asiakas ainutkertaisena yksilönä, jolloin muutostilanteiden ja odottamattomienkin tilanteiden ymmärtäminen hänen näkökulmastaan on mahdollista. Tällöin myös perheiden kohtaamisessa toteutuu asiakaslähtöisyys, joka puolestaan vahvistaa perheen osallisuutta. Kriittisesti on kuitenkin esitetty, että hienot ja kehittyvät termit sinänsä eivät pelkästään riitä, sillä asiakkaan oikeuksia ei taata pelkillä hyvillä käsitteillä. (Mönkkönen 2002, 55; Pesonen 2006, 159; Pohjola & Laitinen 2010, 311.)

Asiakaslähtöisyys voi myös olla vain myytti, joka palvelee asiakkuuteen perustuvaa järjestelmää. Syntyy helposti harha siitä, että toimitaan asiakkaan tai apua tarvitsevan ehdoilla. Perhetyössä ja lasten kasvattamisessa pitäisi ajatella sekä vanhempien että työntekijöiden olevan asiantuntijoita. Työntekijöiden asiantuntijuuden taustalla on hankittu koulutus ja ammattitaito. Vanhempien asiantuntijuuden taustalla on kokemus omista lapsista ja ymmärrys oman perheen tilanteesta. Jos työntekijän on vaikeaa tunnustaa olevansa epävarma, hän piiloutuu roolinsa taakse ja asettaa itsensä asiantuntijan asemaan, eikä asiakaslähtöisyys aidosti toteudu. (Mönkkönen 1999, 15; Vidén 2007, 107.)

Ammattihenkilöt voivat jossain tilanteessa perustella puuttumattomuuttaan vaitiolo-velvollisuudella tai asiakassuhteen luottamuksellisuudella. Asiakslähtöisyyden yhtenä lieveilmiönä voidaan havaita neuvottomuutta, puuttumattomuutta ja vallankäytön kätkemistä. Asiakslähtöisyyden perustuessa avoimeen keskusteluun, dialogiin, asiat puhutaan asiakkaan kanssa auki, jolloin vallan käyttö ja työhön liittyvät vastuut ovat avoimesti asiakkaan tiedossa. Asiakslähtöisyyttä ja asiakkaan kokemusta voi toki miettiä myös siitä näkökulmasta, kuinka mahdollista ylipäänsä on yhdistää aitoa dialogisuutta ja lastensuojelutyötä. (Mönkkönen 1999, 2; 2002, 86.) Lastensuojelussa ja perhetyössä, onpa se sitten ennaltaehkäisevää tai korjaavaa työtä, on erityisen tärkeää puhua heti asiakassuhteen alussa siitä, millä orientaatiolla työtä tehdään ja mikä on työn tavoite.

4.3 Dialogisuus

Nyky-yhteiskunnassa korostetaan moniäänisyyttä ja yksilöllisyyttä sekä asiakkaan valinnan vapautta. Ihmissuhdealoilla, kuten sosiaali- ja terveysalalla, vuorovaikutuskulttuurin muutos merkitsi siirtymistä asiantuntijakeskeisestä työtavasta asiakaskeiseen lähestymistapaan. Tämä muutos sisälsi kuitenkin vaikean valinnan tasavertaisuuden ja autoritäärisyyden välillä. Tähän ongelmaan on puolestaan alettu etsiä ratkaisua kehittämällä dialogista työtapaa. Dialoginen vuorovaikutus perustuu vastavuoroisuuteen, tasavertaisuuteen ja yhteisen ymmärryksen rakentumiseen. Vuoropuhelu sisältää aktiivista kysymistä, vastaamista ja kertomista, eikä vain passiivista tai rutiininomaista kohtaamista. Dialogisuus on myös keino tunnistaa niitä hetkiä, jolloin mahdollisiin huolen aiheisiin ja pulmiin on otollista puuttua. Syntyy suhde, jossa sekä asiakas että työntekijä vaikuttavat ja todellisuus rakentuu keskustelijoiden väliin. (Mönkkönen 2002, 11–12, 57; Noppari 2006, 183.)

Dialogissa hyväksytään erilaiset mielipiteet ja se, että kenenkään näkemys ei voi olla koko totuus. Tällöin tavoitteena ei välttämättä ole yhteisymmärrys, vaan ymmärrys siitä, mitä toinen ajattelee. Dialogisuus ja kuulluksi tuleminen voivat parantaa myös työn tehokkuutta, jos asiakkaan tilanteeseen löytyy ratkaisu mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Oleellista ei ole pelkkä keskustelu vaan pyrkimys saavuttaa ymmärrys yhdessä puhuen. Tällaisessa avoimessa vuorovaikutuksessa korostuu ihminen oman elämänsä subjektina ja asiantuntijana. Valmiiden ratkaisujen sijaan pyritään

löytämään ne ratkaisut, jotka edistävät perheen itsenäistä selviytymistä ja omien voimavarojen vahvistumista. (Karvinen-Niinikoski 2010, 251; Kasvun kumppanit; Pyhäjoki 2005, 73–74.)

Edelleen lastensuojelussa vaikeus on siinä, että samaan aikaan vanhempien tukemisen kanssa meidän tulee valvoa ja arvioida vanhemmuutta ja lapsen saamaa hoivaa jopa vastoin vanhempien tahtoa. Dialogisessa kohtaamisessa kontrollia ei kätketä näkyvistä vaan nostetaan se avoimesti esille. Onnistunut palvelu tai kohtaaminen ei olekaan vain jonkun tekniikan toteuttamista ja hallintaa, vaan se on aina inhimillinen ja henkilökohtainen kokemus. Asiakas toivoo siinä olevan osallisena kanssaihminen, joka puhuu tuttua kieltä ja jolla on aikaa. Tähän liittyy meidän jokaisen odotus tulla kohdatuksi kokonaisena ihmisenä, ei tietynä diagnoosina tai ongelmana. (Pösö 2007, 65; Pohjola 2010, 52–53; Pyhäjoki 2005, 77.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

5.1 Opinnäytetyön tausta

Suonenjoella sosiaalitoimen lastensuojelun perhetyötä on mahdollisuus saada sekä lastensuojelun avohuollon tukitoimena että ennaltaehkäisevänä työnä, ilman lastensuojelun asiakkuutta (vrt. luku 2). Ennaltaehkäisevä perhetyö sijoittuu siis käytännössä peruspalveluiden ja erityispalveluiden välimaastoon erityisen tuen alueelle, vaikkakin työn orientaationa on lastensuojelu. Koko perhetyön työkenttää tarkasteltaessa työn sisällöllinen erikoistuminen enemmän lastensuojelutyön ja lapsiperheiden sosiaalitoimen suuntaan näkyy myös käytännön työssä (vrt. Heino 2008, 61). Työkenttä on laaja alkaen kevyestä perheen arjen tukemisesta ja jatkuen tarvittaessa vaativaan lastensuojelutyöhön. Yksi osa perhetyöntekijän avohuollon työtä on lastensuojelutarpeen selvitykset yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa. Avohuollon tukitoimena tehtävän perhetyön uudet asiakkuudet syntyvät pääosin näiden selvitysten ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kautta.

Äitiys- ja lastenneuvolassa työntekijät keskustelevat asiakkaiden kanssa avun tarpeista ja esimerkiksi jaksamisen kysymyksistä. Ennaltaehkäisevän perhetyön tarjoamisessa

lastenneuvola on siis avainasemassa, vaikka muutakin kautta perheitä asiakkuuteen ohjautuu. Terveystenhoitajat ovat kuitenkin yhteistyöpalavereissa tuoneet esille huolensa perheiden avun tarpeen suhteen. Terveystenhoitajien mukaan monien asiakkaiden on hyvin vaikea ottaa apua vastaan, vaikka työntekijä yrittäisi lisäapua parhaansa mukaan perheelle tarjota. Kokemuksemme mukaan yhteyden syntyessä perheen ja perhetyöntekijöiden välille, useimmat perheet tulevat, ainakin lyhytaikaisesti, työn piiriin. Perhetyön lisäksi lapsiperheiden on kunnassamme mahdollista saada lapsiperheiden kotipalvelua tilapäiseen ja lyhytkestoiseen tarpeeseen. Kuitenkin terveystenhoitajien huolen mukaisesti näyttäisi osa palvelun tarvitsijoista jäävän palvelujen ulkopuolelle kohtuullisen hyvistä palvelutarjonnasta huolimatta.

Tutkimuslupa opinnäytetyön tekemiseen on haettu sosiaalijohtajalta 1.4.2011 (liite 1) ja tutkimuslupa on myönnetty 12.4.2011 (liite 2).

5.2 Opinnäytetyön tehtävä

Tutkimustehtävää lähdin muotoilemaan siitä ajatuksesta, että matalan kynnyksen palvelua on tarjolla, mutta asiakkaat ja palvelu eivät aina kohtaa, sillä asiakkaat eivät halua tai uskalla ottaa palvelua vastaan. Miksi näin on? Tutkimustehtäväksi muotoutui näin selvittää asiakkaan kokemusta ennaltaehkäisevän työn tarjoamisesta:

Miten asiakkaat kokevat ennaltaehkäisevän perhetyön ja varhaisen tuen tarjoamisen?

Tämän kysymyksen kautta tavoitteenani on lisätä ymmärrystä ja tietoutta asiakkaan kokemuksesta ja asiakkuuden synnystä niin sanotussa matalan kynnyksen palvelussa. Palvelujärjestelmän kannalta ymmärryksen lisääntyminen auttaa meitä kehittämään työtä niin, että varhainen tuki on aidosti asiakkaan saatavilla. Tätä kautta on mahdollista parantaa myös työn kohdentamista, vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta. Varhainen tuki ei saisi olla vain kaunista sanahelinää poliitikkojen puheissa (vrt. Tiuhonen 2010b, 3).

5.3 Teemahaastattelun valinta

Opinnäytetyön aiheen valinta johdatti ajatteluni suoraan asiakkaiden yksilöllisten kokemusten pohtimiseen. Alusta alkaen laadullisen tutkimuksen tekeminen oli luonteva vaihtoehto lähteä selvittämään aihetta. Aiheeseen liittyy myös muita tätä tukevia seikkoja, kuten teoriaosassa mainittu perhetyön työtapojen ja sisällön kehittyminen paikallisesti. Työn paikantuminen koteihin ihmisten yksityisalueelle, korostaa myös asiakaslähtöisyyden ja yksilöllisen kokemuksen merkitystä jo ennen varsinaisen perhetyön aloittamista.

Teoreettisena taustana työssäni voi ajatella olevan fenomenologis-hermeneuttisen tieteen suuntauksen, sillä tarkoituksena on nostaa esille nimenomaan asiakkaan kokemus ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen tuen tarjoamisesta. Fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen keskeisiä periaatteita ovat haastateltavien inhimillisten kokemusten ja elämysmaailman tutkiminen. Tämä sisältää ajatuksen, että tavoittaakseen ihmisen ainutkertaisuuden, on tartuttava yksilön kokemukseen. Fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimuksessa on tavoitteena tehdä jo tunnettua asiaa tiedetyksi ja nostaa näkyväksi koettu, mutta arkisuuden ja ehkä tottumuksenkin vuoksi näkyvistä hävinnyt. (Jyväskylän yliopisto/ Koppa; Laine 2007, 33; Rouhiainen 2007; Tuomi & Sarajärvi 2002, 35.)Tälle työlle on ominaista myös työn viitekehyksen ja tutkimusongelman nouseminen omaa työtäni koskevista pohdinnoista. Aiheen omakohtaisuus ja oma yksilöllisyyteni ovat siis keskeisesti vaikuttamassa sekä tulkintaan että työhön kokonaisuutena. Hermeneutiikassa puhutaan ns. esiyymmärryksestä, joka tarkoittaa tutkimuksen kohteen ymmärtämistä jonkunlaisena jo entuudestaan. Tutkimuksen tekijän esiyymmärrys ja subjektiivisuus nähdään täten olevan yhtenä osana tutkimusta. (Laine 2007, 32; Rouhiainen 2007.)

Fenomenologiassa haastattelun pitäisi olla mahdollisimman keskustelunomainen ja luonnollinen. Tässä mielessä avoimia kysymyksiä pidetään parempana kuin teemahaastattelua. (Laine 2007, 37.) Koska kyseessä on opinnäytetyö, enkä ole harjaantunut tutkija, päädyin kuitenkin teemahaastattelun tekemiseen. Etukäteen oli mietittynä aiheet, joista haluan tietoa saada, mutta valmiita kysymyksiä ei ollut. Itse haastattelutilanteet säilyivät näin hyvin keskustelunomaisina. Teemahaastattelun nähdään antavan hyvin tilaa haastateltavien omalle puheelle ja kokemukselle. Haastattelu voi näin edetä

erilaisessa järjestyksessä eri haastateltavien kesken. Samoin myös eri aiheiden painotukset eri vastaajilla poikkeavat toisistaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Käytännössä tekemissäni haastatteluissa palattiin useampaankin kertaan vastaajalle merkittävään aiheeseen takaisin. Toisaalta toinen aihe, kysymysryityksistäni huolimatta, saattoi jäädä vähemmälle.

5.4 Haastatteluteemat ja haastattelujen toteuttaminen

Päähaastatteluteemoja on kaksi, joista ensimmäinen kartoittaa asiakkaan kokemusta avun tarjoamisesta, toinen liittyy palvelujärjestelmään. Teemat ovat:

- 1) Asiakkaan oma käsitys tuen tarpeesta ja kokemus avun tarjoamisesta**

- 2) Asiakkaan käsitys ja ajatukset palvelujärjestelmästä**

Haastattelutilanteessa minulla oli mukana lyhyet muistiinpanot, joissa oli apusanoja ja –kysymyksiä helpottamaan haastattelun etenemistä (liite 3). Käytännössä aloitin haastattelut kysymällä *mistä aloite perhetyöstä tuli, tai mistä kuulit perhetyöstä ensimmäisen kerran tai mistä apua tarjottiin?* Tästä keskustelu lähti etenemään haastateltavan ensimmäisen vastauksen pohjalta.

Haastatteluja tein viidessä perheessä ajalla 19.5.–3.6.2011, haastateltavia henkilöitä oli kuusi. Haastateltavat ovat perheiden äitejä, yhdessä perheessä isä oli mukana vastaamassa haastatteluun. Tämä vastaa varsin hyvin myös käytännön työtä, sillä perhetyötä tehdään useimmiten perheessä äidin ja lasten kanssa. Myös Pietilä–Hella (2006, 71) on havainnut saman asian äitien kanssa työskentelystä ja huolen puheeksi ottamisesta nimenomaan perheen äidin kanssa. Huolen taustalla on hänen mukaansa esimerkiksi äitien masentuneisuus, vuorovaikutuksen ongelmat, väsymys tai monikkoraskaus. Isät ovat yleensä perhetyössä vähemmän mukana. Tähän on osaltaan syynä se käytännöllinen tosiasia, että isän ollessa palkkatyössä hän ei ole perhetyöntekijän käynnin aikaan paikalla. Kaikki haastattelut tehtiin haastateltavien kotona. Haastattelut tallensin sanelimella ja litteroin mahdollisimman pian, parin päivän sisällä, kirjalliseen

muotoon. Joillakin haastateltavista perheistä palvelun saamisesta oli kulunut jo aikaa, toisilla perhetyö jatkuu vielä.

Laadullisessa tutkimuksessa keskeinen huomio on määrän sijasta tutkimusaineiston laadussa. Tutkimusaineiston laatuun puolestaan vaikuttaa oleellisesti kysymys aineiston homogeenisyydestä tai heterogeenisyydestä. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 83–84.) Tästä syystä pyysin haastateltavia perheistä, joiden taustat sekä avun tarpeen syyt ovat keskenään mahdollisimman erilaisia. Haastateltavista perheistä neljä on ollut tai on edelleen ennaltaehkäisevän perhetyön piirissä ilman lastensuojelun asiakkuutta. Yhdellä perheellä on kokemus ennaltaehkäisevän perhetyön tarjoamisesta ja sittemmin lastensuojelun avohuoltona tehdystä perhetyöstä. Mukana on sekä kahden vanhemman että yksinhuoltajaperheitä ja yhden sekä useamman lapsen perheitä. Joillakin perheillä perhetyön tarpeeseen on vaikuttanut vanhemman sairaus tai uupuminen. Joillakin avun tarpeeseen on vaikuttanut oleellisesti omien sukulais- ja tukiverkkojen heikkous. Vastaajat ovat myös hyvin eri-ikäisiä sekä sosioekonomiselta asemaltaan erilaisia. Vanhimman ja nuorimman haastatellun ikäero on noin 20 vuotta. Jotkut äideistä ovat olleet jo pitkään mukana työelämässä. Joillakin työkokemusta on hyvin vähän tai ei lainkaan ja ammatilliset opinnot ovat vielä kesken.

Haastateltavia pyysin mukaan henkilökohtaisesti, joko puhelimitse tai kotikäynnillä keskustellen. Etukäteen olin varautunut siihen, että kaikki eivät olisi halukkaita haastatteluun osallistumaan ja siksi olin myös varautunut kysymään useammalta perheeltä halukkuutta osallistua. Hieman yllätyksellisesti kaikki olivat heti valmiita haastatteluun. Ainoa mikä herätti joidenkin kohdalla empimistä, oli ajatus siitä, että ”*osaanko minä vastata kysymyksiin*”. Äidit suhtautuivat haastattelupyyntöni suorastaan ilahduttavan innokkaasti.

5.5 Aineiston analyysi ja tulkinta

Litteroitua haastatteluaineistoa kertyi yhteensä noin 24 sivua. Aineisto jakautuu sanamäärällä mitattuna niin, että kaksi aineistoa on lyhyehköjä (noin 1500 sanaa), kaksi pidempiä (noin 3000 sanaa) ja yksi jää litteroituna pituudeltaan näiden välimaastoon. Arvioni mukaan lyhyet aineistot eivät kuitenkaan ole tutkimuksen kannalta millään

lailla huonompia kuin pitkät. Lyhyemmissä aineistoissa vastaukset ovat vain kerrottuna tiiviimmin.

Haastattelutilanteissa oli mukana myös lapsia ja perheiden lemmikkejä. Mukana olleet lapset olivat vauvaikäisiä, joten he eivät vaikuttaneet keskustelujen asiasisältöön. Yhdessä haastattelussa jäi litterointia tehdessä muutama sana äidin vastauksessa epäselväksi lapsen ääntelyn vuoksi. Litteroinneista jätin pois haastattelun aiheeseen kuulumattomat sanomiset esimerkiksi lapsille. Haastattelutilanteessa en yrittänytkään pitää keskustelua tiukasti vain etukäteen miettimissäni aiheissa. Välillä keskustelu laajeni aiheen ulkopuolelle. Näitä puheita jätin litteroinnista pois merkatun tekstiin ylös haastattelun kestoajan esimerkiksi näin: *17.45, puhetta perheen erityistilanteesta, isän työstä*. Paluu aiheeseen ja litteroituun tekstiin tapahtui sitten kysymykseni tai kommenttini kautta. Haastattelut olen pitänyt myös sanelimella tallessa työn tekemisen ajan. Näin minulla olisi ollut mahdollisuus palata tallennettuun haastatteluun tarvittaessa. Haastattelut on raportissa eroteltu toisistaan kirjaimilla A–C.

Litteroidun tekstin analysoinnin aloitin lukemalla tekstit useampaan kertaan läpi ja antamalla aiheen elää mielessäni. Etukäteen olin ajatellut haastattelujen etenevän kysymysteemojen mukaisesti asiakkaan omasta kokemuksesta yleisempään keskusteluun palvelujen järjestämisestä. Lukiessani tekstejä huomasin, kuinka puhuessamme esimerkiksi kysymyksestä *mitä kautta varhainen tuki olisi parasta järjestää*, monet haastateltavat palasivat pohtimaan omaa kokemustaan. Joissakin haastatteluissa oikeastaan vasta tässä kohtaa oma kokemus avun tarjoamisesta nousi todella esiin. Kysymysten teemat menivät vastauksissa sisäkkäin ja lomittain niin, että niiden erottelu esimerkiksi väreillä koodaamalla ei ollut järkevää. Tässä tuli oivallisesti näkyviin, kuinka ihmiset puhuvat heille merkittävistä asioista eivätkä haastattelun ja saatujen vastausten teemat aina noudata etukäteen suunniteltua runkoa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.)

Käytännössä päädyin tekstien lukemisen jälkeen merkitsemään aineistoon merkintöjä, kuten *huoli, leimautuminen* tai *hallinta*. Tavoitteenani oli tehdä aineistolähtöistä sisällön analyysiä tiivistämällä ja etsimällä vastausta kysymykseen asiakkaan kokemuksesta. Tulosten kirjoittamisen voi sanoa edenneen kolmivaiheisesti. Ensimmäinen vaihe oli ns. raakaversioiden kirjoittaminen saaduista vastauksista. Toisessa vaiheessa muokka-

sin ja osin myös tulkitsin tekstiä pyrkimyksenäni luoda asiakkaiden kokemuksesta yksi kertomus. Toisen työskentelyvaiheen aikana myös kertomuksen rakenne ja esiin nostettavat teemat selkeytyivät. Kolmannessa vaiheessa palasin takaisin teoria-aineistoon ja aiempiin tutkimuksiin verraten ja peilaten saamiani vastauksia niihin sekä kirjoittamalla joitakin teoriaviitteitä tuloksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 137; Laine 2007, 42; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.)

Tutkimukseni tuloksia kuvaava luku alaotsikoineen muodostuu teemoista, jotka ovat useammassa aineistossa mukana. Näitä teemoja ovat **avun tarve, avun tarjoaminen** sekä **vastaanottaminen, varhainen tuki, luottamuksellisuus, leimautuminen, lastensuojelu, perhetyö, maksuttomuus ja muu tuki**. Kertomus muotoutuu myös kronologisessa järjestyksessä haastattelun pääteemojen mukaan. Neljä ensimmäistä alalukua liittyvät ensimmäiseen pääteemaan asiakkaan kokemuksesta ja kolme viimeistä alalukua liittyvät enemmän palvelujärjestelmää koskevaan keskusteluun. Tuloksissa olen pyrkinyt tuomaan esiin myös vastaajien yksilöllisyyttä ja vastausten erilaisuutta.

5.6 Esioletukset, haastattelujen luotettavuus ja eettisyys

Fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen kuuluu, että tutkijan omat esioletukset ja uskomukset on nostettava esiin (Rouhiainen 2007). Oma ennakkokäsitykseni on, että lastensuojelutyötä pidetään jollain tapaa hyvin erityisenä. Työhön näyttää liittyvän merkillistä mystiikkaa sekä asiakkaiden että yhteistyötahojen mielissä. Lastensuojelun erityisyys laajenee koskettamaan myös ennaltaehkäisevää työtä. Perhetyöntekijän urallani olen havainnut, kuinka asiakkaat lähes poikkeuksetta jännittävät alussa työntekijän kohtaamista. Asiakkaalla on kokemus erityisyydestä, vaikka työntekijän näkökulmasta katsottuna kyse olisi varsin tavanomaisesta lapsiperheen ongelmatilanteesta. Itse luotan siihen, että ihmiset apua pyytäessään tunnistavat oman tilanteensa ja apua pitäisikin olla tarjolla silloin, kun asiakas sitä kokee tarvitsevansa. Asiakkaan ja palvelun kohtaamisessa tuntuu kuitenkin olevan ongelmia. Mielestäni asiakkaat jännittävät nimenomaan lastensuojelun mukanaoloa.

Haastattelututkimuksessa luotettavuuteen vaikuttaa muun muassa se, kuinka vapaasti haastateltavat uskaltavat puhua aiheesta. Tähän asiaan pyrin vaikuttamaan haastatteluteemojen ja kysymysten asettelulla. Haastattelujen aihehan ei varsinaisesti kohdistu

oman työni sisältöön, vaan niihin taustoihin, jotka vaikuttavat asiakkuuden syntyyn. Tarkoituksena oli päästä sellaiseen keskusteluun, että työntekijän ominaisuudessa käyttämälläni vallalla ei olisi merkitystä vastauksiin tai merkitys olisi mahdollisimman pieni. Työntekijä – asiakas-asetelma on kuitenkin otettava huomioon luotettavuutta arvioitaessa. Toisaalta se, että vastaajat tunsivat minut entuudestaan, auttoi syvällisemmän keskustelun käymisessä. Rohkenen jopa väittää, että haastattelijan tutuus auttoi ainakin osaa vastaajista kertomaan avoimemmin omista kokemuksistaan ja ajatuksistaan. Haastattelussa vastauksen sanotaan aina heijastavan myös haastattelijan läsnäoloa, sillä vastauksessa näkyy, mitä keskustelun kuluessa päädytään kysymään. Samoin haastattelijan tapa kysyä näitä kysymyksiä vaikuttaa vastaukseen. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 49; Tuomi & Sarajärvi 2002, 138.)

Pyrin tällä työlläni tuomaan esille asiakkaan näkökulmaa julkisessakin keskustelussa olevaan aiheeseen. Työni kuvaa vain yhtä hyvin pientä osaa koko ennaltaehkäisevän työn kentässä. On tärkeää muistaa se tosiasia, että joku toinen olisi kenties valinnut toiset haastateltavat tai kokonaan toisen tyyllisen lähestymistavan aiheeseen. Kuitenkin juuri laadullisen tutkimuksen merkittäviin piirteisiin kuuluu erityisesti yksittäisen ja ainutkertaisen huomioonottaminen. Ja nämä piirteet ovat myös yksi syy siihen, miksi tämä opinnäytetyö on tehty. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006; Varto 2005, 125.)

Jo tutkimusaiheen valinta voidaan nähdä yhtenä eettisenä kysymyksenä. Tästä syystä eettiseen pohdintaan kuuluukin kertoa myös kenen ehdoilla aihe on valittu ja mihin työllä pyritään. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 126.) Tämän opinnäytetyön aiheen valinta perustuu täysin omaan kiinnostukseeni tätä perhetyön ennaltaehkäisevää osa-aluetta kohtaan. Täten on rehellisesti tunnustettava, että työn lähtökohdat ovat ainakin osittain itsekkäät. Toki toivon lisääntyvän tiedon auttavan palvelujen kehittämistä ja sitä kautta myös asiakkaiden asemaa. Kuulan (2006, 63,64) mukaan mahdollinen negatiivinen kirjoittamistyyli voisi leimata tutkittavien ryhmän, vaikka haastateltavien nimettömyydestä huolehditaankin. Haluan vilpittömästi välttää minkäänlaisen leiman antamista ennaltaehkäisevän työn perheille. Omalta osaltani haluan muistuttaa, että me kaikki olemme joskus avun tarvitsijoita. Lastensuojelussa tai ongelmien ennaltaehkäisyssä ei ole olemassa ”niitä” perheitä, joita auttamalla kasvavat menot saadaan kuriin. Olemme kaikki ”meitä”.

Korostin haastateltaville heidän oikeuttaan kieltäytyä haastattelusta ja tehtävien haastattelujen luottamuksellisuutta. Pysin kaikissa työvaiheissa huolehtimaan haastateltavien anonymiteetistä, esimerkiksi haastateltavien nimiä ei ole kirjattuna mihinkään ylös. Raportin valmistuttua hävitän sekä sanelimella vielä tallessa olevat että litteroidut aineistot.

6 ASIAKKAAN KOKEMUS VARHAISEN TUEN TARJOAMISESTA PERHETYÖN KAUTTA

6.1 Avun tarpeesta avun saamiseen

Lastenneuvola oli tutkimuksessani mukana olleiden perheiden kohdalla avainasemassa havaitsemassa avun tarvetta ja kertomassa äideille perhetyöstä. Yhden perheen kohdalla perhetyön oli ottanut puheeksi omalääkäri äidin omalla vastaanottoajalla. Terveystenhoitohenkilöstö onkin aitiopaikalla havaitsemaan ja ottamaan puheeksi varhaisen avun tarvetta. Varsinkin pienten lasten kohdalla aloitteen avun käynnistämiseksi tekee yleensä neuvola (Pietilä-Hella 2006, 71). Haastattelemani äidit kertoivat keskustelun mahdollisesta avun tarpeesta syntyneen usein jo raskausaikana. Terveystenhoitaja oli esimerkiksi kysellyt äideiltä onko heillä omasta takaa apujoukkoja. Äidit olivat myös saaneet neuvolalta esitteen perhetyöstä.

Jollekin äidille ensimmäinen avun tarjous tuli täytenä yllätyksenä. Äiti kuvasi kuinka hän ei yhtään ollut osannut ajatella, että tällaiseen apuun olisi heillä oikeus ja mahdollisuus. Useammassa haastattelussa tuli esille se, kuinka avun tarpeesta oltiin noin periaatteessa samaa mieltä apua tarjonneen työntekijän kanssa. Kuitenkin omista vaikeuksista oli vaikeaa keskustella ja jossain tilanteessa työntekijä saattoi olla liiankin hienotunteinen. Tällöin keskustelu avun tarpeesta ja erilaisista mahdollisuuksista saada apua tuntui jääneen jollain tapaa kesken.

” Vähän tyyliin aluks silleen, että jos ei neuvolasta tai mistään kukaan tarjoa oikeen... Niin se on sitten enemmän tyyliin, no ota itse apua tai pyydä apua, jos tarviit.” [haastattelu E.]

Yllä oleva sitaatti kuvaa arkisesti, kuinka dialogisuus voi jäädä puuttumaan ja samalla otollinen hetki avun tarjoamiselle menetetään (Mönkkönen 2002, 12). Nuorempien

äitien vastauksista kuului, kuinka he kokivat työntekijän ajattelevan eritavalla kuin itse. ”Eikä sitä osannu sillon aluks ajatella niin, kuin neuvolassa ajatteli.” [A] Jos työntekijä ei perustellut omaa näkemystään, keskustelu mahdollisista huolen aiheista ei jatkunut vuoropuheluna työntekijän ja asiakkaan välillä. Näin asiakkaalle ei jäänyt aikaa harkita ja ymmärtää, mitä työntekijä asiasta todellisuudessa ajattelee ja mistä hän on huolissaan (vrt. Pyhäjoki 2005, 73).

Ajatus avun tarpeesta ja avun vastaanottamisesta oli haastatelluilla ollut pääsääntöisesti vireillä hyvin pitkään. Äiti oli enimmillään saattanut miettiä avun vastaanottamista jopa parin vuoden ajan. Vain yksi äiti tarttui avun tarjoukseen nopeasti eikä kokenut perhetyöntekijälle soittamista hankalaksi. Haastattelutilanteessa tosin selvisi, että perheen isä olisi suhtautunut avun vastaanottamisen toisin. Tilanne ja avun tarve tuli tälle perheelle vastaan niin nopeasti ja voimakkaana, että isä sopeutui ajatukseen, vaikkei olisi alun perin kotiin perhetyötä halunnut.

Uuden vauvan syntymä ja perhetilanteen muutos rohkaisi lopulta erään vastaajan apua kysymään. Tämä äiti ei kokenut, että apua tarjonnut työntekijä olisi ollut erityisesti huolissaan hänen tilanteestaan tai jaksamisestaan, vaan apua markkinoitiin enemmän käytännön pulmien ratkaisuun. Näihin äiti itse ei kokenut apua tarvitsevansa. Äitien ensireaktio avun tarjoukseen näyttäisi tämän haastattelun perusteella olevan helposti kielteinen. Äitien kertomuksissa tuli esiin, ettei apua nähty aiheellisena: ”Ei silloin ollut aiheellista vielä mitään apua tai silleen.” [A] Tai ajankohta avun tarjoukselle oli mahdollisesti väärä: ”Mutta siinä kohti tuli semmoinen mielikuva, että perhetyötä ei tarvita.” [B] Kynnys avun pyytämiseen ja vastaanottamiseen näyttää kaiken kaikkiaan olevan varsin korkea (vrt. Rekola 2010, 38; Punna 2006, 34). Haastattelutilanteessa eräs äiti herkistyi kyyneliin miettiessään omaa jaksamistaan ja elämää taaksepäin. Äidin kertomuksessa tuli esille, kuinka vaikeuksien kanssa oli joutunut *sinnittelemään* joskus ääri rajoilla. Sukulaisten tai ystävien apu oli auttanut välillä pahimman yli.

Yksi haastatelluista äideistä koki oman tilanteensa olleen vauvan synnyttyä niin vaikea, että oli valmis ottamaan ”*kaikki vaan vastaan mitä tulee*”. Tämä äiti kertoi ajatelleensa perhetyöstä, että se olisi hänelle henkireikä, josta olisi apua. Äidin tarve saada jotain omaa ja päästä olemaan edes vähän aikaa yksin oli niin suuri, että hänellä avun

vastaanottaminen ei aiheuttanut empimistä. Äiti kuvasi avun tarjousta ja saamista helpottavana.

”Helpottavana, että sai edes vähän sitten käydä omilla asioilla, kahvilla ja kaupassa. Ihan tämmösiä perusjuttuja.” [C]

Ilmeisesti yksi tekijä, joka saattaa tasoittaa tietä perhetyön asiakkuuteen onkin ajatus siitä, että kyseessä on varsin tavanomaiset asiat ja syyt, eli äidin kuvaamat perusjutut. Tätä ajatusta tukee myös perheohjauksen arviointitutkimuksessa asiakkaiden keskeiseksi avun tarpeen syyksi noussut äitien väsyminen ja uupuminen perheen tavallisessa arjessa, ilman mitään poikkeuksellista kriisiä tai vastoinkäymistä (Punna 2008, 48).

Monet vastaajat toivoivat, että perhetyön apua tarjottaisiin enemmän positiivisena asiana ja lisävoimavarana perheelle. Vastaajat kertoivat avun tarjouksessa korostuvan nykyisin enemmän vaikeudet.

”... että se kuitenkin tuli niin kovin silleen, että... Niin, kun teillä nyt on niin vaikee tilanne tulossa. Jotenkin, että se heti lähti siitä.” [B]

Työntekijän liiallinen hienotunteisuus ja varovaisuus saattoi synnyttää tunteen, että tilanteessa oli jotain hyssyteltävää. Vastaajat kaipasivat keskusteluun enemmän normaaliuden korostamista, iloisuutta ja reippautta. Joku haastatelluista oli miettinyt työntekijän kanssa keskustellessaan, että hän on varmaankin tehnyt jotain (sopimaton), kun näin apua tarjotaan. Saamani vastaukset tukevat näin ajatusta siitä, että varhaisen tuen saamisen ei pitäisi perustua ongelmaan vaan asiakkaan voimavarojen vahvistamiseen. Toisin sanoen ennalta ehkäisevästä perhetyöstä ja varhaisesta tuesta pitäisi tehdä myönteistä ja korostetusti vanhemmuutta vahvistavaa. (Pietilä-Hella 2006, 72.)

6.2 Varhaista tukea huolista puhumalla

Vaikka avun tarjoamisen ajankohta jo raskausaikana tuntui joskus olevan liian varhainen, koettiin raskausaikana tarjottu apu toisaalta hyvänä. Raskausaikaisen huolen ei mahdollisesti koettu kohdistuvan niinkään äitiyteen tai äidin taitoihin, vaan huoli koh-

distui enemmänkin haastavaan elämän vaiheeseen tai syntyvän lapsen erityisiin tarpeisiin. Eräs äideistä kuvasi tämän tilanteen erittäin osuvasti:

”Että nimenomaan se on tärkeätä, että se tarjotaan siinä vaiheessa ennen kuin lapsi on syntynyt, koska jos – – olis kerennyt syntyä ja sitten ois sanottu... Sit mä oisin ihan varmasti ajatellu, että nyt ne ihan oikeesti on katsonu tän meidän tilanteen ja nyt ne on sitä mieltä, että tossa huonosti käy. Että siinä mielessä oli hyvä, että kuitenkin se, tämä juttu, lähti käyntiin jo ennen syntymää. Että te ette voinu olla nähny, että tosta ei mitään tuu.”

[B]

Äidit tuntuivat arvostavan työntekijän rehellistä puhetta ja huolien mahdollisimman avointa esille ottamista. Pyhäjoen (2005, 77) mielestä työntekijän onkin ilmaistava huolensa avoimesti ja varhain. Muuten nämä huolet alkavat näkyä asiakassuhteessa ja syntyy niin sanottu salailu–arvailurakenne. Huolten puheeksi ottamisesta syntyi kuitenkin tämän haastattelun pohjalta ristiriitainen kuva. Yhdessä haastattelussa äiti kertoi, kuinka *”terveydenhoitaja puhui rehdisti kaikki”*. [E] Tästä huolimatta mieleen jäi kaiheartamaan ajatus siitä, että avun tarjoamisen takana oli jotain, mitä ei sanottu. Äidit kertoivat huolista puhumisen kohdistuneen arjen apuun, kuten lastenhoitoon ja vanhemman tai vanhempien jaksamiseen, mahdolliseen mielenterveyden ongelmaan tai jopa päihteiden käyttöön. Äitien kertomuksissa tuli silti esille epäily, että varsinainen avun tarjouksen syy jäi tuolla hetkellä puhumatta.

”Niin tuliko se siinä sitten sanottua, että mikä se on se huoli niillä työntekijöillä, että mitä ne ajattelee, mihin se (perhetyö) auttais?”

Niin, no ehkä ei siitä... Että ehkä se jossain välissä tuntu sillon, kun sitä, että ehkä ei varmaan meille ainakaan. Että, mitä siitä nyt ois meille apua? Kyllä mulle tuli varmaan semmonen tunne, että mitä hyötyä siitä nyt olis, jos minä lähden tästä kotoa pois ja tähän tulee joku toinen siksi aikaa vahtimaan lapsia tai muuta. Niin, eihän se tätä meidän tilannetta ainakaan muuta.”

”Että sitten jää semmonen epämääräinen joku, että mitähän ne nyt?”

”Niin, että vaikka sanotaan, että ei tässä oo mitään, että kaikki on ok. Mutta sitten kuitenkin, kun apua tarjotaan, niin tuntuu, että kylä tässä nyt jotain varmaan on kuitenkin... Joko minun tässä lapsen kasvatuksessa tai jossain jotakii viturallaan, ku tullaan apua tarjoamaan. Että kyllä jotenkii semmonen olo ehkä vähän niin kun oli.” [D]

Mahdolliset aiemmat kokemukset sosiaalipalveluista ja lastensuojelusta vaikuttivat haastatelluilla voimakkaasti perhetyön vastaanottamiseen. Nämä omat kokemukset tai muuta kautta saadut ennakkotiedot vaikuttivat myös siihen tunteeseen, että avun tarjouksessa oli joku taka-ajatus. Jollakin haastatelluista oli kokemusta sosiaalitoimen kanssa asioimisesta lapsuuden kodissa. Yhden perheen kohdalla jo kauan sitten ollut ja selvitetty lastensuojeluilmoitus mietitytti vieläkin. Äiti ajatteli, että avun vastaanottaminen olisi ehkä ollut helpompaa ilman tuota aiempaa sosiaalityöntekijän käyntiä. Näin jälkikäteen ajateltuna yksi äideistä huomasi, että realistista kuvaa perhetyöstä ei ollut. Äidin mielikuvat perhetyön sisällöstä olivat syntyneet toisessa kunnassa vain lastensuojelun perhetyötä tekevän tuttavien kertomusten kautta. Tätä taustaa vasten terveydenhoitajan tarjoamat ”*avut kuulosti tosi naurettavalta siinä vaiheessa, kun oli raskaana.*” [B] Äidin epäilyt kohdistuivat näin sekä perhetyön sisältöön ja tarkoitukseen että erilaiseen ajatukseen avun tarpeesta.

Vastausten mukaan äideillä oli vahva toive omasta pärjäämisestä ilman apua. Kaksi äitiä kertoi hyvin samantapaisesti siitä, kuinka jo lapsuuden kodissa oli opetettu omillaan pärjäämistä.

”En minä tiedä, se on varmaan lapsuusaikaisessa kotikasvatuksessa, vai missä se on päänahkaan tarttunu, että pitää omillaan tulla toimeen.” [D]

Haastattelussa mukana ollut isä pohti samaa aihetta vielä laajemmin oman sukutaustan ja – historian kautta: ”... *tavallaan oma historia näkyy siinä suhtautumisessa, että ei ole tarvittu apua.*” [C] Täten perheen omista ongelmista ei mielellään kerrota vaan uskotaan ja toivotaan tilanteen kääntyvän parempaan suuntaan (vrt. Rekola 2010, 38).

Vastaajien kertomuksissa tuli esille avun pyytämisen vaikeus ja se, että apua ei yleensä ole kulttuurissamme opittu pyytämään. Vastaajat kertoivat, kuinka pyytämisen yhteydessä koetaan helposti huonommuutta ja syyllisyyttä tai pyytämistä pidetään alistumisena vaikeuksien edessä. Äidillä saattoi olla myös ajatus siitä, että häneltä odotettiin pärjäämistä, koska oli itse halunnut lapset tehdä ja oli näin itse valinnut osansa. Avun tarpeen myöntämistä ja avun pyytämistä pidettiin joidenkin haastateltavien keskuudessa jopa kaikista vaikeimpana asiana koko prosessissa.

”Se syyllisyyden tunne on kaikkein pahin. Semmonen riittämättömyys ja syyllisyys.”

” Että se on jotenkin just se, että pitää myöntää... No ensinnäkin pitää myöntää itselleen, että nyt tarviin apua. Ja sitten pitää myöntää jollekin muulle... Monesti se avun pyytäminen voi olla se kaikkein vaikein juttu. [E]

Avun tarpeesta kertominen todetaan samalla tavoin vaikeaksi myös mielenterveyspalveluja koskevassa tutkimuksessa. Siinä havaitaan, että erityisesti muutosvaiheessa elävä ihminen saattaa kokea syyllisyyttä, häpeää ja jopa epätoivoa. (Pesonen 2006, 158). Lapsen syntymän voitaneen ajatella aiheuttavan varsin suuren muutosvaiheen useimpien perheiden elämässä.

Haastatteluissa kerrottiin, kuinka apua piti lopulta *suostua* pyytämään työntekijöiden toistuvista kehotuksista tai olosuhteiden vaikeudesta johtuen. Ensin oli siis myönnettävä itselleen, että on joutunut tilanteeseen, jossa tarvitsee apua. Ja sitten tämä avun tarve oli vielä myönnettävä työntekijälle, joka saattoi olla täysin tuntematon. Perhe-työntekijöiden vieraus tulikin esiin yhtenä avun pyytämisen esteenä. Tuntemattomalle ihmiselle soittaminen ja avun pyytäminen tuntui hankalalle. Ajatus tuntemattomasta työntekijästä herätti myös kysymyksen luottamuksesta.

6.3 Luottamuksellista työtä ketään leimaamatta

Haastatellut muistelivat avun tarjoamisen yhteydessä olleen puhetta työn luottamuksellisuudesta. Asia oli siinä työntekijän toimesta mainittu, mutta siitä ei ollut sen enempää keskusteltu. Haastatellut äidit ja isä pitivät itsestään selvänä, että tällainen sosiaalialaan kuuluva työ on luottamuksellista, eivätkä perheen asiat leviä työntekijöiden kautta mihinkään. Tästä itsestään selvyydestä huolimatta asioiden pysyminen luottamuksellisina herätti haastatelluissa epäilystä. Tämä epäily saattoi olla yksi tekijä, joka pitkitti avun vastaanottamista. Sama ilmiö huomataan Kainuun varhaisen tuen hankkeessa. Hankkeessa päädytään siihen, että perheiden oma rooli ja erityisesti luottamuksen saavuttaminen ovat ensiarvoisen tärkeitä työn onnistumisen kannalta. (Saari 2008, 2.)

Luottamuksellisuus oli haastatelluille merkityksellisemmässä roolissa kuin työntekijät osasivat ajatella ja tähän asiaan pitäisikin ehdottomasti pysähtyä silloin, kun apua ollaan tarjoamassa. Saamieni vastausten perusteella vaikutti jopa siltä, että pahimmillaan pelko omien asioiden leviämisestä saattaa estää avun vastaanottamisen kokonaan. Haastatteluissa puhuttiin kynnyksistä, joita perhetyön vastaanottamisessa on. Tämä luottamuksen saavuttamisen kynnyks on yksi näistä (vrt. Eloranta 2006, 48).

Haastatteluissa tulivat esille asiakkaiden aiemmat kokemukset tai tiedot luottamuksellisuuden pettämisestä. Nämä ennakkokäsitykset olivat yksi syy, miksi työntekijöiden kykyä luottamuksellisuuteen epäiltiin. Haastateltujen omat kokemukset liittyivät vastausten perusteella joko yleisemmin sosiaalipalveluihin tai jopa vuosikymmenet sitten toimineisiin kodinhoitajiin tai täysin muihin ammattilaisiin. Osittain käsitykset tai ennakkoluulot tuntuivat perustuvan myös kuulopuheisiin jonkun toisen ihmisen kokemuksista. Pienellä paikkakunnalla pelättiin asioiden leviävän helpommin kuin jossain suuremmassa kaupungissa. Pelkona oli, että työntekijä on tuttava, naapuri tai sukulainen.

”Mutta mä mietin sitten, kun näin sen lapun, että mä mietin, että ketä ihmeitä ne on? Minkä näkösiä ihmisiä ne on? Oonko mä nähnyt tuolla kylällä, ja että onko se joku tuttu ja silleen vähän tuli, että... Mutta sitten, kun näin teidät niin sitten oli silleen, että en mä niitä ole nähnyt missään, että... Että ihan tuntemattomia ihmisiä. Se silleen kanssa helpotti, että ei oo ketään tutun tuttuja. Että sitten tule ainakaan mieleen, että nyt jos se kertookin jotain ja silleen, että mitä siellä kotona on tai jotain.” [A]

Tapa, jolla puhumme omasta työstämme, on merkittävässä asemassa luottamuksellisuuden rakentumisessa tai rikkoutumisessa. Eräässä perheessä tarvittiin tilapäisesti lisääpua ja kokemus näiden auttajien puheista oli huono. *”...selkeesti puhuivat mulle semmosta asiaa, mikä mulle ei ois pitänyt puhua muista perheistä.” [B]* Vastauksen perusteella luottamusta ei siis riko pelkästään se, mitä asiakkaasta saatettaisiin puhua muille. Luottamuksen voi rikkoa myös se, mitä puhumme asiakkaalle. Luottamuksellisuuden tärkeyttä ja merkitystä asiakkaille korosti entisestään työhön liitetty leimallisuus. Keskusteluissa tarvitaan täten harkintaa siitä, mitä kertoo ja miten puhuu omasta työstään. Vaarana saattaa olla liian asiakaskeskeisen työtavan myötä niin sanottu mukaan menemisen problematiikka. Vaikka dialogisessa keskustelussa pyritään tasaver-

taisuuteen, on tärkeää muistaa oma ammatillinen asema vuorovaikutuksessa. (Mönkönen 2002, 34, 56.)

6.4 Avun tarvitsijan ja palvelun käyttäjän leima

Leimautumisen pelko tuntui olevan yksi suuri este palvelun vastaanottamiselle, sillä tämä asia puhutti useammassa haastattelussa, vieläpä varsin voimakkaasti. Tosin yksi vastaaja totesi, että hänelle näillä erilaisilla statuksilla ei ole mitään merkitystä. ”*Siis se on sitten, kun on niin tiukassa paikassa, niin ei tuommosia ajattele enää.*” [C]

Leimautumiskeskustelussa muut vastaajat kertoivat useammanlaisista kokemuksista. Avun tarjoamisen hetkellä äiti saattoi kokea, että ”*on huonompi tai alempiarvoinen jossain yhteiskunnan asteikossa*”. [D] Näin jo keskustelu avun tarpeesta herätti helposti huonommuuden tunteen kautta tunteen leimautumisesta. Asian esittämistavalla oli ilmeisen suuri merkitys, sillä äidit tuntuivat lukeneen keskustelusta sellaistaakin, mitä ei ollut tarkoitettu tai edes sanottu. Leimautumisen tunteeseen liittyi oleellisesti myös kysymys siitä, kenelle kaikille apua tarjotaan. Onko apu suunnattu kaikille vai kuulunko johonkin huonosti pärjäävien ryhmään?

”*--- ja varmaan just se, että se puhuttais kaikille sitten. Koska tulee just ehkä semmonen tunne, että mitä on tehny, että miksi juuri minulle tarjotaan. Vaikka loppujen lopuksi, eihän sen tarvii mitään paha tarkoittaa. Siinä vaan äkkiä tulee semmonen tunne, että joko on nyt leimattu.*” [E]

Ongelmien korostaminen ja avun tarjoaminen vaikeuksien vuoksi vei jonkun vastaanajan mielestä jo lähtötilanteen miinuksien puolelle. Kokemus keskustelusta oli jopa se, että apua saadakseen piti *tunnustaa* huonommuutta. Haastateltavat toivat näin esille oman kokemuksensa siitä, kuinka palvelujen saamiseksi vaaditaan erityisyyttä ja ongelma (vrt. Pietilä-Hella 2006, 73).

Äkkiseltään avun tarjous tuntuikin helposti herättävän ajatuksen, että eihän itse saattanut ”*kuulua sellaiseen porukkaan*” [D], joka saisi apua. Avun kuviteltiin olevan tarkoitettu jollekin, jonka asiat ovat vielä huonommin. Ajateltiin, että apua tarvitsevassa perheessä pitäisi olla vakavia ongelmia, kuten päihteiden käyttöä tai erityisen vakava mielenterveyden ongelma, jotta apua saisi. Omat vaikeudet tuntuivat vastaajista liian arkipäiväisiltä ja vähäisiltä tätä taustaa vasten. Perhetyöntekijöillä ajateltiin myös ole-

van niin kiire noiden todellisten ja vaikeiden pulmien hoitamisessa, että avun saaminen olisi hankalaa.

Ajatus yhteiskunnan palvelujen (väärin) käyttäjästä tuli useammassa keskustelussa esille riippumatta esimerkiksi perheen taloudellisesta taustasta tai avun tarpeen syystä.

”Täytyy sanoa, että minäkin katson aika pitkään sellaisia, jotka tuota... Kerää tasan tarkkaan kaikki yhteiskunnan tuet. Tietää just millilleen mitä, mihin kaikkeen heillä on oikeus. Ja sitten tavallaan, tuota noin, ei voi sanoa, että elää niillä, mutta hyvin pitkälti kuitenkin. Ja siinä mielessä se ajattelu on vähän siis, nyt mä kärjistän kovasti, tavallaan semmoisesta niin kuin yhteiskunnan elätistä. Yhteiskunnan loisista, joita meillä on perinteisesti...” [C]

Tässä esimerkissä olevaan palvelun käyttäjien ryhmään ei ymmärrettävästi haluttu leimautua eikä kuulua. Voimakkaana elävä ajatus siitä, että perhetyö on tarkoitettu vain todella vaikeiden ongelmien hoitamiseen, herätti väistämättä myös kysymyksen avun saamisen oikeutuksesta. Näiden mielikuvien taustalta voitaneen löytää vallalla oleva keskustelu taloudesta ja tuloksesta hyvinvoinnin sijaan. Tällöin herää kysymys, ketkä ovat ansainneet yhteiskunnan tuen. (Laitinen & Kemppainen 2010, 141.)

”Häpeä suorastaan?”

”Joo. Ja sitten se, että sen oman on voittanut nyt. Sitten sen tietää, että se on tuolla. Kun jossain tulee ilmi, että meillä käy. Niin se on just semmonen. Että no joko siitä, että mitä teillä on vialla, että miksi teillä käy? Tai sitten se, että eikö sua hävetä ottaa vastaan tommosta palvelua? Että oletko sinä ansainnut? Että se on tarkoitettu semmoisille ketkä tarvitsee oikeasti. Eli kellä on niitä ongelmia. Että kumpaanko ryhmään, joko teillä on ongelmia tai sitten se, että...”

”Käytätte nyt jotain palvelua joka ei teille kuuluisi?”

”Niin etuutta, ilmaista etuutta väärin.” [B]

Leimautumista koskevaa puhetta syntyi haastateltavien kanssa sekä puhuttaessa perhetyön avun tarjoamisesta ja siinä syntyvistä ajatuksista, että keskustelussa palvelujärjestelmästä. Tämä jälkimmäinen puhe liittyi siten jo palvelun vastaanottamiseen liittyvään leimautumisen tunteeseen, joskus suorastaan häpeään. Ennaltaehkäisevä perhetyö palvelun nimenä koettiin leimaavaksi. Vastaajat kokivat, että perheen tilanteen

ajatellaan ilman tätä ennaltaehkäisyä johtavan väistämättä lastensuojelun tarpeeseen. Monet vanhemmat kokivat, ettei perhetyön käynneistä voi kertoa juuri kenellekään.

6.5 Leimautumisesta lastensuojeluun

Lastensuojeluun liittyvät pelot ja ennakkoluulot olivat vanhemmilla varsin vahvoja. Haastatteluun osallistunut isä kuvasi, kuinka hän luki perhetyön esitteen ja toisaalta ymmärsi sisällön, toisaalta ei. Näin huoli siitä, mihin perhetyön käynnit saattaisivat johtaa jopa kasvoi ajan ja puolison tilapäisesti heikomman voinnin myötä. Isän vastauksessa kuului pelko siitä, että perhe saattaisi joutua lastensuojelun pakkokeinojen kohteeksi. Hänellä tilanteeseen liittyi vahvasti pelkoa oman hallinnan menetyksestä. Perheen äiti kertoi omista ajatuksistaan toisin. Tosin hänenkin vastauksessaan tuli esille ajatus siitä, että lastensuojelun kanssa voi ”käydä jotenkin”.

”Että... entäs jos ne löytää sitten jotain semmoista, että se johtaa siihen, että me joudutaan selittämään asioita. Että entäs jos sitten sieltä alkaakin tulla, tulla tuota virkamiehiä vastaan ja eri puolilta tavallaan sitä painetta, painetta lisää.” (isä)

”Olin niin avoimin ovin, että tuota... Enkä ajatellut, että miten tässä vois käydä. Minä otin, siis se oli niin ihana saada sitä apua ja ajattelin myös sitä, että se on pitemmässä pelissä (lapselle) hyvä.” (äiti) [C]

Tutkimustiedon mukaan suomalainen lastensuojelu on hyvinvointipainotteista ja varsinainen suojelutehtävä on siinä vain yksi osa-alue (Pösö 2007, 74–75). Näiden vastaajien käytännön tuntemus asiasta näytti kuitenkin olevan toinen. Samat pelot, joita isä kuvasi lastensuojelun vallan käyttöä kohtaan, tulivat kuuluviin myös verhotummin, mutta olivat jokaisesta vastauksesta löydettävissä. Vastaajat pelkäsivät työn pahimmillaan johtavan vastentahtoisiin toimenpiteisiin. Yksi haastatelluista äideistä ei ollut uskaltanut kertoa terveydenhuollon työntekijälle omasta masennuksestaan siinä pelossa, että kertominen johtaa hallitsemattomiin aputoimiin perheen auttamiseksi. Erityisesti huolta hänessä herättivät erilaiset äitiyteen liittyvät huonommuuden tunteet. Ajatuskulkuna vastaajalla oli, että sairauden tai jaksamattomuuden tunnustaminen saattaisi johtaa epäilyyn sekä äitiyden laadusta että kyvystä vastata lasten hoidosta ja tätä kautta lastensuojelun toimiin. Vastauksissa tuli esille myös pelko siitä, että kotiin tulee jatkossa työntekijä päivittäin *vahtimaan* tai perhetyötä ei pysty lopettamaan silloin,

kun itse haluaa. Vastaajat kertoivat miettineensä myös kuinka perhetyöntekijälle uskalletaan sitten sanoa, miten haluaa omassa kodissaan asioita tehtävän. Huolimatta siitä, että monet vastaajat kertoivat näin jälkikäteen näistä peloistaan, nämä asiat eivät olleet nousseet keskusteluun apua tarjoavan työntekijän kanssa. Näin sellainen dialoginen kohtaaminen, jossa kontrollin olemassa olo hyväksytään ja jossa siitä puhutaan, jäi ilmeisesti vastaajien kohdalla toteutumatta (vrt. Pyhäjoki 2005, 77).

Jos lastensuojelun asiakkuus olisi ollut edellytys perhetyön saamiselle, tähän haastatteluun osallistuneista viidestä perheestä kolme olisi ehdottomasti kieltäytynyt tarjotusta avusta. Haastatteluun vastannut isä kiteytti asian varsin selkeästi: ”*Ja tosiasia on se, että mä en ois semmosta asiakkuutta hyväksynyt!*” [C]

6.6 Perhetyötä maksutta

Vastaajat kertoivat, etteivät tienneet etukäteen perhetyöstä juuri mitään. Neuvolassa asiasta oli puhuttu ja kerrottu myös työn sisällöstä. Vaikka äideille oli kerrottu, että perhetyötä on mahdollista saada, monikaan ei silti ajatellut asian koskettavan omaa perhettä. Kuten edellä on kerrottu, ennakko-oletukset ja mielikuvat perhetyöstä olivat vahvoja ja enimmäkseen negatiivisesti painottuneita. Kaksi vuotta avun vastaanottamista harkinnut äiti muisteli vasta ensimmäisellä perhetyöntekijöiden kotikäynnillä olleen jotain puhetta siitä, mitä työ yleensä on ja mitä se voisi juuri heidän perheensä kohdalla olla. Siinäkin kohtaa asia oli jäänyt hänelle vielä vieraaksi. Yksi haastatelluista äideistä oli saanut tarvitsemansa informaation perhetyön esitteestä ja otti sillä perusteella yhteyttä työntekijöihin. Hänellä ei ollut juuri lainkaan ennakkoluuloja tai etukäteisajatuksia työstä.

Joku haastatelluista kertoi liittäneensä työn ilman muuta lastensuojeluun eikä siksi ottanut edes tietoa saati avun tarjousta sen vuoksi enää vastaan. Jollekin vastaajalle avun tarjoamisesta oli maksuttomuuden vuoksi syntynyt tunne alempiarvoisten auttamisesta.

”Että jos se maksas esimerkiks hirveesti, niin se varmaan tuntus, että eihän tässä mitään. Että tämähän on tämmösille hyvinvoiville tarkotettu, kun tämä on kallista.” [D]

Työn maksuttomuus näyttäisi olevan yksi tekijä, joka helposti herätti ajatuksen huono-osaisten auttamisesta ja tähän liittyen huonommuuden tunteen. Maksuttomuuden vuoksi perhetyö miellettiin myös enemmän lastensuojeluun kuuluvaksi kontrolliksi kuin palveluksi (vrt. Pösö 2007, 65). Asiakkaan ajatellessa avuntarjouksen johtuvan lastensuojelullisesta huolesta, jota hänelle ei edes kerrottu, lisääntyi puolestaan asiakkaan ja apua tarjoavan työntekijän välinen aiemminkin mainittu salailu-arvailurakenne (vrt. Pyhäjoki 2005, 77).

Haastatteluun vastanneiden mielestä maksullisuus olisi tehnyt perhetyöstä tunnetasolla helpommin vastaanotettavaa ja olisi näin palvelua normalisoiva, positiivinen asia. Kuitenkin käytännössä vain yksi vastaajaperheistä koki, että heillä olisi mahdollisuus maksaa tällaisesta kotiin saatavasta palvelusta. Aiemman siteerauksen vastaaja totesi, ettei tämä maksuasia ole ”järjen ja tunteen kanssa selitettävissä, että ei se käy yhteen ollenkaan”. [D] Haastateltavien joukossa oli hyvin pienillä tuloilla eläviä perheitä, joilla kyse ei ole valinnasta mihin rahaa käytetään, vaan maksu muodostuisi todelliseksi esteeksi palvelun käyttämiselle. Myös paremmin toimeen tulevissa perheissä koettiin, että maksu saattaisi rajata palvelun käyttöä. Nykyiseen työhömmö oleellisesti kuuluva vanhemmuuden tukeminen keskustelemalla ja yhdessä pohtimalla jäisi tällöin työssä vähemmälle. Vastaajien joukossa oli äiti, joka koki perhetyön olevan ”pelastavaa työtä” perheelle sillä hetkellä. Tästä kokemuksesta huolimatta äiti pohti, ettei ”ole niin isoa asiaa, että en ole keksinyt mikä olisi niin iso asia, että raskis` kovinkaan sitten maksaa”. [B]

6.7 Varhaista tukea muuta kautta

Varsinkin vanhemmilla vastaajilla oli mielikuva kodinhoitajista tai kotisisarista, jotka ennen autoivat lapsiperheissä. Tätä vanhaa kodinhoitajien työtä ei pidetty niin leimaavana kuin nykyistä perhetyötä. Jostain syystä nykyään tarjolla olevaa kotipalvelua ei kuitenkaan näissä perheissä käytetty. Yksi käyttöä rajaava tekijä vastaajien mielestä oli juuri maksullisuus. Tämä oli toki yksi selittävä tekijä, mutta ilmeisesti muitakin syitä on. Haastatteluissa en löytänyt yksiselitteistä vastausta siihen, miksi kotipalvelu ei ollut näiden perheiden tilanteessa sopiva palvelumuoto. Mari Punnan (2008, 52) tutkimusaineistossa tulee esille, kuinka perheet tarvitsevat tukea henkisiin voimavaroihin, ihmissuhteisiin ja mielialaan liittyvissä asioissa. Asiakasperheiden hyvinvoin-

nin kasvuun katsotaan merkittävästi vaikuttavan keskustelut voimavaraisuudesta ja vanhempien hyvinvoinnista. Näitä keskusteluja kodinhoitopalvelun ei ajatella riittävästi tarjoavan. Mahdollisesti nämä henkisiin voimavaroihin liittyvät tarpeet olivat myös meillä ohjanneet haastatteluun osallistuneita perheitä enemmän perhetyön kuin kotipalvelun asiakkaiksi.

Haastateltavien oli vaikea nimetä sosiaalitoimen tilalle mitään muuta tahoja, jonka kautta apua olisi helpompi ottaa vastaan. Kynnys palvelun vastaanottamiseen olisi kuitenkin vastaajien mielestä ollut matalampi, jos perhetyö olisi selkeästi erillään lastensuojelusta. Tässä mielessä yksityisen palvelun tuottajan perhetyö ajateltiin neutraalimmaksi kuin sosiaalitoimen tarjoama työ. Toisaalta yksityispalveluihin liittyi negatiivisia mielikuvia pelkästään taloudellisen tuloksen perusteella tehtävästä työstä tai vähemmän ammatillisesta vapaaehtoistoiminnasta.

”Minulle tulee esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton, jos jotain tuommosta ehdotetaan... Niin mulle tulee mieleen, että ne on tyylin jotain vapaaehtoisia tai semmoisia, että niillä ei ole mitään semmosta ns. ammattitaitoa. --- Että se on vaan jotain ihan harastepohjalta.” [A]

Vastaajat ajattelivat perhetyön pääsääntöisesti kuuluvan sekä yhteiskunnan järjestettäväksi että myös tuotettavaksi palveluksi. Vaikka sosiaalitoimen ja erityisesti lastensuojelun mukana olo herätti paljon ennakkoluuloja työtä kohtaan, pidettiin kunnallista palvelua kuitenkin luotettavana ja laadultaan hyvänä. Kunnallisessa palvelussa luottamusta herättivät muun muassa työntekijöiden ammattikoulutusvaatimukset ja ammattitaito.

Monet vastaajat kokivat, että neuvolan perhetyö olisi vähemmän leimaavaa ja täten helpommin vastaanotettavaa. Ennen kaikkea perhetyön pitäisi kuitenkin haastateltavien mielestä olla kaikkien saatavilla, vaikka kaikki eivät sitä ottaisiakaan. Vastaajat ajattelivat perhetyöntekijän tapaamisen, kenties jo raskausaikana, neuvolakäyntien yhteydessä madaltavan avun vastaanottamisen kynnystä.

”Jos se ois siinä neuvolan yhteydessä, sit raskausaikana alettas puhumaan. Niin se vähän niin kuin kuuluis siihen pakettiin mitä pitäis puhua. niin se silloin tuntuis jotenkin luontevammalta.” [E]

Samanlainen toive nousee esille myös Kainuussa toteutetussa varhaisen tuen hankkeessa. Avun pyytämisen mahdollisella väsymyksen hetkellä ajatellaan olevan ennakkoon tutulta työntekijältä helpompaa ja nopeampaa. (Saari 2008, 10.) Haastatteluun osallistuneiden keskuudessa neuvolaa pidettiin luontevana paikkana keskustella äidin hyvinvoinnista ja perheen tilanteesta laajemminkin.

7 POHDINTA

Ennaltaehkäisevän työn kehittäminen tunnistetaan nykyisin tärkeäksi painopistealueeksi sosiaalihuollon ja täten myös lastensuojelun työkentällä. On varsin johdonmukaista, että ennaltaehkäisevä työ nousee esiin myös uuden sosiaalihuoltolain valmistelussa. Valmistelutyöryhmän väliraportissa mainitaan matalan kynnyksen palveluilla voitavan lisätä sekä erilaisten toimijoiden osaamista että kykyä auttaa riittävän varhain. Sosiaalityö kaikkineen on arkielämän jatkuvuutta ja normaalisuutta turvaavaa toimintaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 45.) Tämän opinnäytetyön tekemisen rinnalla olen seurannut kiinnostuneena uutisointia Kuopion aloittelemasta ennaltaehkäisevästä perhetyöstä. Eräässä lehtiartikkelissa esiteltiin ennaltaehkäisevän perhetyön aloittamista lastenneuvoloissa. Artikkelin otsikkotekstit ”*Huostaanottojen tulva*” ja ”*Uudet keinot käyttöön*” eivät kuitenkaan mielestäni tue pyrkimystä normaalisuuteen (Elo 2011, 4). Päinvastoin otsikot herättävät helposti työstä ja sen asiakkaista mielikuvan, joka on leimaava, vaikka tämä ei ilmeisesti ollut artikkelin tarkoitus. Saamieni haastatteluvastausten perusteella myös käytännön työssä ennaltaehkäisevän perhetyön pyrkimys perheitä tukevaan ja voimavaroja lisäävään työhön näyttää ainakin osittain vesittyvän leimaavuuden, syyllisyyden ja erityisyyden kokemuksen alle.

Vaikka ennaltaehkäisevä työ toiminnan tasolla kohdistuu yksittäisiin perheisiin, kohdistuvat sen vaikutukset laajemmin lapsiperheiden hyvinvointiin ja tulevaisuuteen eikä tätä ennaltaehkäisevää vaikutusta pitäisi yksilöidä vain asiakasperheisiin kohdistuvaksi. Ennaltaehkäisyn ja tehtävän perhetyön merkitys on laajempi ja abstraktimpi. Näkökulma, jossa ajatellaan, että jotain perhettä auttamalla estetään juuri heitä joutumasta suuriin vaikeuksiin, tai juuri tämän perheen kohdalla ehkäistään lastensuojelun tarvetta, on mielestäni liian kapea-alainen ja asiakasta leimaava.

Haastateltavien kokemukset vaikeuksien kohtaamisesta ja avun tarvitsemisesta ovat keskenään hyvin samanlaisia. Ihmiset näyttävät miettivän avun vastaanottamista todella pitkään ja monella on ajatus ja kokemus erityisyydestä. Erityisyyden tunne liittyy myös ajatukseen, että avun vastaanottaminen on juuri minulle vaikeaa, mutta joku toinen ottaisi apua vastaan helpommin. Toki esimerkiksi ihmisen oma persoonallisuus ja opitut käyttäytymismallit vaikuttavat myös avun vastaanottamiseen. Hyvin erilaiset perheet kokevat edeltävien sukupolvien pärjäämisen velvoitteet eivätkä halua olla sukupolvien ketjun heikoin lenkki. Muutamat vastaajat miettivät sitä, kuinka nykyinen aika on vanhemmille vaativaa esimerkiksi kiireisen työelämän ja monilta perheiltä puuttuvan sukulais- ja tukiverkoston vuoksi. Tämäkään ymmärrys ei näytä helpottavan avun vastaanottamista. Vaikka ajat muuttuvat, pysyy ihminen itse pohjimmiltaan hyvin samanlaisena.

Suomalaisen yhteiskunnan keskeisiksi arvoiksi nimetään nykyisin talous, kilpailu ja markkinat. Esimerkiksi sosiaalialan resurssien vähyydestä, priorisoinnista ja oikeasta kohdentamisesta on puhuttu viime vuosina paljon. (Laitinen & Kemppainen 2010, 141.) Ilmeisesti nämä puheet herättävät vastaajissa ajatuksen, että omat vaikeudet eivät mitenkään saata olla riittävä syy perhetyön avun piiriin pääsemiselle. Toisaalta esimerkiksi puhetta palvelujen tarkasta kohdentamisesta on hankalaa saada tukemaan viestiä normaalisuudesta. Mahdollisesti tätä kautta syntyvä leimautumisen ja erityisyyden tunne eivät pelkästään estä avun hakemista, vaan nostavat myös avun vastaanottamisen kynnystä sillä hetkellä, kun varhaista tukea tarjotaan.

Työntekijälle on aina ammatillisesti haastavaa ottaa puheeksi mahdolliset huolen aiheet ja tarjota apua herkässä äitiyden ympärille rakentuvassa asiakassuhteessa, kuten neuvolatyössä. Työntekijä ei pysty etukäteen tietämään, kokeeko asiakas vaikeuksista puhumisen alistavana vai johtaako keskustelu asiakkaan tilanteen kohenemiseen. Näin keskustelua on vain lähdeävä rohkeasti avaamaan tietämättömänä sen lopputuloksesta. (Pyhäjoki 2005, 77.) Rohkeutta keskusteluun saamieni vastausten perusteella tarvitaan, sillä haastatelluilla on kokemus, että apua ei pitäisi joutua kuitenkaan pyytämään. Tilanteessa korostuu asiakkaan ja työntekijän välisen luottamuksellisen ja avoimen keskustelun merkitys niin asiakkaan tilanteesta kuin käytettävissä olevista tukikeinoista.

Tarja Pösö (2010, 324–334) on tutkinut lastensuojelun institutionaalisen rajan paikkaa suomalaisessa järjestelmässä. Tutkimuksessa lastensuojelun asiakkuuden ja toimenpiteiden raja näyttäytyy muuttuvana, jolloin asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen vaikuttaa aina tapauskohtainen harkinta. Se, millaista lastensuojelua tarvitaan, on siis sosiaalityöntekijöiden asiakassuhteessa tekemän arvioinnin tulosta. Myös lastensuojelun työkäytännöt muuttuvat jatkuvasti tehden nykyisestä työstä entistä enemmän ennaltaehkäisevää, mutta samaan aikaan vaikeammin määriteltävää. Tätä taustaa vasten on varsin ymmärrettävää, että ennaltaehkäisevän työn sekä varsinaisen yksilö- ja perhekohtaisen lastensuojelutyön välinen ero on myös haastatteluun vastanneille epäselvä.

Ennako-oletukseni ennaltaehkäisevän perhetyön vastaanottamisen esteenä olevista erilaisista kynnyksistä osoittautui oikeaksi. Näistä kynnyksistä lastensuojelunäkökulma perhetyön lähtökohtana on merkittävä. Yksi ilmeinen syy tähän merkittävyyteen kuitenkin yllättää. Vaikka leimallisuus ja kokemus erityisyydestä herättivät paljon keskustelua, suurin este, tai ehkä kuvaavammin terävin pelko, näyttäisi silti kohdistuvan lastensuojelun valtaan tehdä myös pakkotoimenpiteitä. Pelko mahdollisesta lastensuojelun asiakkuudesta ja viranomaisten vallankäytöstä sekä oman hallinnan menettämisestä on jossain muodossa mukana jokaisen vastaajan puheessa. Tämä pelko saattaa olla ainakin osittain myös tiedostamatonta ennakkoluuloa tai siitä vaietaan muusta syystä, sillä vastaajien mukaan avun tarjoamisen hetkellä asiasta ei ole puhuttu. Toisaalta ennakkoluulot tai pelot lastensuojelua kohtaan ovat hyvin ymmärrettäviä huomioon ottaen aiheesta käytävän julkisen keskustelun. Jopa neuvolassa tehtävästä ennaltaehkäisevästä perhetyöstä on ilmeisen vaikeaa kirjoittaa lehtiartikkelia käyttämättä kirjoituksessa sanaa huostaanotto (Elo 2011, 4; Tiihonen 2011, 3; Lastensuojelun kysynnän kasvu taittumassa 2011, 8). Lastensuojelutyöhön kuuluva tapauskohtainen harkinta lienee vielä omiaan lisäämään asiakkaiden tuntemaa hämmennystä ja epäluuloa.

Vaikka ajatus lastensuojelun mukana olosta tuntuu monesta vastaajasta hankalalta, he kokevat kuitenkin sosiaalitoimen luotettavuutensa vuoksi ensisijaiseksi tahoksi palvelua järjestämään. Toisaalta myös neuvolan perhetyötä vastaajat pitäisivät hyvänä, sillä se koetaan enemmän normaalipalveluksi. Muutoksen ja kehittämisen tarpeita saattaisi järjestelmässä siis olla. Pietilä-Hella (2006, 66–67) ehdottaa tähän ongelmaan ratkai-

suksi sosiaali- ja terveystoimen syvällisempää muutosta suhtautumisessa asiakkaisiin palvelurakenteellisten muutosten sijaan. Hänen mukaansa moniammatillinen asiakkaan omiin voimavaroihin pohjautuva työ voisi olla keino uudistaa perheiden palveluja. Suhtautumistavan uudistamisen pitäisi tällöin alkaa jo ammatillisesta koulutuksesta ja johtaa kohti myönteistä lähestymistapaa ongelmakeskeisyyden sijaan.

Opinnäytetyön prosessin aikana näkyi ehkä myös, ainakin jossain määrin, ongelmakeskeisen suhtautumistavan olemassa olo, sillä minulle ehdotettiin varsinaiseen lapsikohtaiseen lastensuojeluun suuntautuvaa työtä. Työn alkuvaiheen ohjaaja ajatteli kenties tutkimustehtäväni tällaisenaan haastavaksi, mutta toisaalta tämä ehdotus saattoi kertoa myös siitä, mitkä lastensuojelutyön osa-alueet saavat osakseen arvostusta. Teoria-aineistoon perehtyminen vahvisti kuitenkin työn edetessä käsitystäni ennaltaehkäisevän työn merkityksestä sekä mielenkiintoisuudesta ja lisäsi näin uskoani tämän opinnäytetyön tekemistä kohtaan. Työn alkuvaiheet olivat silti ennen mainitusta syystä täynnä epävarmuutta ja täten raskaat.

Teoria-aineistoa löysin mielestäni työhön erittäin hyvin, myös vaihtoehtoisia teorian muodostamisen tapoja olisi ollut tarjolla. Teoria-aineiston rajaaminen oli omalla tavallaan vaativaa, sillä myös valittu teoria suuntaa lukijan ajatuksia aina johonkin suuntaan. Kirjoittamisprosessi oli toisaalta vaikea tämän tiedon tulvan vuoksi. Toisaalta työtä oli helppo tehdä, sillä itselläni oli koko ajan selkeä käsitys siitä, mitä työssä tulisi olla.

Jälkikäteen arvioituna haastatteluja olisi voinut olla useampikin kuin tehdyt viisi haastattelua. Pelkäsin etukäteen litterointityön vaativuutta sekä epäroin omaa osaamistani suuremman aineiston analysoimisessa. Nyt ajatellen olisin varmaankin selvinnyt myös yhtä tai kahta haastattelua suuremmasta aineistosta. Litterointikaan ei lopulta ollut niin työlästä kuin etukäteen ajattelin. Saadun aineiston analysointi vaati toki monta lukukertaa ja aineiston rauhallista sisäistämistä. Tällä tavoin aineistosta suhteellisen helposti löytyi selkeä sisältö, niin sanottu punainen lanka, jota lähteä työstämään eteenpäin. Suurempi vastaajien joukko olisi toki saattanut poimia mukaan enemmän sellaisia vastaajia, jotka eivät ole kokeneet avun tarjoutua tai vastaanottamista vaikeana ja näin lopputuloksesta olisi tullut moniäänisempi. Mukana olleet vastaajat antoivat kui-

tenkin paljon arvokasta tietoa omasta kokemuksestaan liittyen sekä avun tarjoukseen että avun vastaanottamiseen.

Tutkimustehtäväni kohdistui asiakkaan kokemukseen varhaisen tuen tarjoamisesta. Käytännössä haastatteluissa osoittautui, että kokemusta tuen tarjoamisesta ja koke-
musta perhetyön vastaanottamisesta, siis perhetyön asiakkaana olemisesta, on vaikeaa erottaa toisistaan. Pysyäkseen pelkästään avun tarjoamisen kokemuksessa haastatelta-
viksi olisi pitänyt löytää henkilöitä, joille on tarjottu perhetyötä, mutta jotka eivät ole sitä vastaanottaneet. Tällaisten vastaajien löytäminen olisi tietosuojasyistä ollut työ-
hön käytettävissä olleen aikataulun rajoissa vaativaa.

Oma asemani sosiaalitoimen lastensuojelun edustajana on opinnäytetyön kannalta ongelmallinen. On mahdotonta arvioida, minkä verran oma ammattiasemani vaikuttaa haastateltujen vastauksiin. Lopputulosta arvioitaessa täytyy huomioida kokonaisuus, johon vaikuttavat fenomenologis-hermeneuttisen tutkimustavan periaatteiden mukai-
sesti sekä haastateltavat ja haastattelija että näiden keskinäinen suhde (Rouhiainen 2007). Toisaalta tuon keskinäisen suhteen olemassaolo jo ennen haastatteluja vapautti meidät puhumaan myös aroista aiheista ja tunteista, joista ei yleensä vieraan henkilön kanssa puhuta.

Laineen (2007, 30) mielestä tutkimusta tehtäessä sekä tutkija että tutkittavat ovat osa yhteisön merkityksen perinnettä ja tästä syystä jokaisen yksilön kokemus paljastaa myös jotain yleistä. Vaikka tämä opinnäytetyö ei anna sellaista tietoa, jolla voisi löy-
tää yleisiä säännönmukaisuuksia, jokaisen haastateltavan kokemuksen voidaan sanoa olevan merkityksellinen ennaltaehkäisevää työtä ja varhaista tukea kehitettäessä.

Tässä opinnäytetyössä tuli esille asiakkaiden toive ennaltaehkäisevän perhetyön erot-
tamisesta lastensuojelusta. Ymmärrän tämän toiveen sekä asiakkaiden näkökulman ja monissa perhetyön hankkeissa työtä onkin kehitetty tähän suuntaan (vrt. Saari 2008,7; Tuomela-Jaskari 2011, 74). Oma toiveeni kuitenkin on, että voisimme pysäyttää tai edes hidastaa erikoistumiskehitystä, jossa sosiaalitoimen perhetyöntekijät tekevät vain lastensuojelun perhetyötä, johon siirtyy vielä koko ajan enemmän sisältöjä sosiaali-
työstä (vrt. Heino 2008, 61). Toivoisin palvelujen eriyttämisen sijaan olevan mahdol-
lista kehittää työtä sekä yleistä keskustelua siihen suuntaan, että lastensuojelu kaikki-

neen koettaisiin vähemmän erityiseksi ja asiakkaita erottelevaksi. Ajatuksissani ovat myös perheet ja lapset, joiden tilanteet vaativat lastensuojelun avohuollon tukitoimia. Uhkana mielestäni on, että palveluiden kohdentaminen lastensuojelun asiakkuuden mukaan puolestaan lisää näiden asiakkaiden erityisyyden kokemusta ja korostaa heidän ongelmiansa vaikeutta. Perhetyöllä olisi nähdäkseni erinomainen mahdollisuus toimia tässä perus- ja erityispalveluiden rajapinnassa yhteistyön rakentajana (vrt. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2009, 27). Mielenkiintoista olisi haastatella ja saada tästä asiasta myös lastensuojelun asiakasperheiden mielipiteitä.

Perhetyön sanotaan olevan *ovela ammatti*, jossa on vaikeaa määrittää mikä tieto ja osaaminen ovat ehdottoman tärkeitä. Toisaalta sanotaan, että mikään tieto ja osaaminen eivät ole myöskään kokonaan turhia. Täten onkin vaikeaa nimetä elämäntilannetta, joka ei jotenkin olisi perhetyön piiriin kuuluva. Yhtä mieltä taidetaan olla siitä, että perhetyön työ kohdentuu perheisiin ja lapsiin. Perhetyöllä perheitä ja niiden jäseniä autetaan, palvellaan ja tuetaan, mutta myös ohjataan, kontrolloidaan ja valvotaan. (Reijonen 2005, 14; Nätkin & Vuori 2007, 8.) Erilaisilla määrittelyillä yritämme selvittää ja rajata tätä hankalasti määrittyvää työtä. Arkisessa työssä perhetyötä ja sen sisältöjä joudutaan muokkaamaan vallitsevien työkäytäntöjen, asiakkaiden tarpeiden sekä myös olemassa olevien resurssien puitteissa. Ehdotonta oikeaa ja pysyvää työtappaa ei ole ja siksi pohdintoja, keskustelua ja työn kehittämistä pitää jatkaa. Tokihan asiakkaiden, sekä lastensuojelussa että ennaltaehkäisevässä työssä, olisi tiedettävä, mihin he sitoutuvat ja mitä palvelua saavat ottaessaan omaan kotiinsa perhetyötä.

LÄHTEET

Arnkil, Tom 2005. Peräkammari ja huolen vyöhykkeet. Metaforat, dialogisuus ja yhteinen kielialue. Yhteiskuntapolitiikka 70 (2005); 2, 155–169. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. PDF-dokumentti.

<http://yp.stakes.fi/NR/rdonlyres/03966D09-B1A3-49F3-9EE4-220EB61C1826/0/052arnkil.pdf>. Päivitetty 27.3.2008. Luettu 2.6.2011.

Arnkil, Tom & Alhanen, Kai 2009. Älkää ottako tätä karkkia pois. Käsitteitä yhteiskunnallisen kokeen tutkimiseksi. Yhteiskuntapolitiikka 74 (2009); 3, 316–329. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-dokumentti.

<http://www.stakes.fi/yp/2009/3/arnkil.pdf>. Päivitetty 23.4.2010. Luettu 11.6.2011.

Arnkil, Tom & Eriksson, Esa 2008. Älkää leimatko lapsia huolten vyöhykkeistöllä! Dialogi (2008); 8. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. HTML-asiakirja.

<http://dialogi.stakes.fi/FI/dialogin+arkisto/2008/8/sivu/20.htm>. Päivitetty 1.12.2008. Luettu 25.7.2011.

Elo, Aulikki 2011. Huostaanottojen tulva. Uudet keinot käyttöön. Kuopiossa palkataan nyt perhetyöntekijöitä lastenneuvolan tarpeisiin. Savon Sanomat 16.8.2011, 4.

Eloranta, Hanna 2006. Asiakkuuden ja osallisuuden rakentuminen palveluohjauksessa. Tampereen yliopisto. Terveystieteen laitos. Pro gradu-tutkielma. PDF-dokumentti.

http://www.sosiaaliportti.fi/File/f8d0663a-6a7a-49ed-8ef3-13531a25483c/Eloranta_gradu.pdf. Ei päivitystietoa. Luettu 25.4.2011.

Hallitusohjelma 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011. Valtioneuvoston kanslia. PDF-dokumentti.

<http://www.vn.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf332889/fi.pdf>. Ei päivitystietoa. Luettu 28.8.2011.

Heino, Tarja 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: Kehitys, nykytila ja haasteet. Selvitys lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Stakesin työpapereita 9/2008. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

<http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/tyopaperit/T9-2008-VERKKO.pdf>. PDF-dokumentti. Ei päivitystietoa. Luettu 29.7.2011.

Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2009- 2012. Helsingin kaupunki.

<http://wellsinki.fi/hyvinvointisuunnitelma>. HTML-asiakirja. Ei päivitystietoa. Luettu 4.9.2011.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu; Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Huhtanen, Taina 2010. Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö Alavudella. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteen yksikkö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/13302/Huhtanen_Taina.pdf?sequence=1

Jyväskylän yliopisto. Koppa. Kurssi- ja oppimateriaalisivusto. HTML-asiakirja. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/fenomenologia>. Ei päivitystietoa. Luettu 20.2.2011.

Kankkunen, Päivi & Julkunen-Vehviläinen, Katri 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOYpro Oy.

Karvinen-Niinikoski, Synnöve 2010. Ongelmanratkaisuperinne ja kriittinen ammatillisuus sosiaalityössä. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, 247–276.

Kasvun kumppanit. Lasten hyvinvointia rakentamassa. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. HTML-asiakirja. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi. Ei päivitystietoa. Luettu 11.4.2011.

Kaukoluoto, Eeva 2010. Keskustelua Tom Erik Arnkilin ja Kai Alhasen analyysistä YP 3/ 2009:ssä. Varhainen puuttuminen vs. varhainen tuki. Yhteiskuntapolitiikka. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://yp.stakes.fi/FI/keskustelu/100110kaukoluoto.htm>. HTML-asiakirja. Päivitetty 11.1.2010. Luettu 3.6.2011.

Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Laine, Timo 2007. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 28–45.

Laitinen, Merja & Kemppainen, Tarja 2010. Asiakkaan arvokas kohtaaminen. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, 138–175.

Lastensuojelulaki 417/2008. Valtion säädöstietopankki. Oikeusministeriö. HTML-asiakirja. <http://www.finlex.fi>. Ei päivitystietoa. Luettu 13.1.2011.

Lastensuojelulaki 88/2010. Valtion säädöstietopankki. Oikeusministeriö. HTML-asiakirja. <http://www.finlex.fi>. Ei päivitystietoa. Luettu 23.1.2011.

Lastensuojelun kysynnän kasvu taittumassa 2011. Savon Sanomat 1.10.2011, 8.

Lindqvist, Ulla 2008. Varhainen tuki –kohti hyviä käytäntöjä. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, Oppaita ja työkirjoja 2008:7. PDF-dokumentti. <http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/f40baf004a176e1293d9fb3d8d1d4668/VarhTukiNETTI.pdf?MOD=AJPERES>. Ei päivitystietoa. Luettu 4.7.2011.

Mönkkönen, Kaarina 1999. Ei riitä, että pasianssi menee läpi. Dialogisuus ja vuorovaikutuksesta syrjäytyminen nuorten kanssa tehtävässä työssä. Liite numero II väitöskirjassa Dialogisuus kommunikaationa ja suhtena 2002. Kuopion yliopiston julkaisu- ja E. Yhteiskuntatieteet 94. Kuopio: Kuopion yliopiston painatuskeskus.

Mönkkönen, Kaarina 2002. Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena 2002. Väitöskirja. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 94. Kuopio: Kuopion yliopiston painatuskeskus.

Nevalainen, Niina & Tuovinen, Jari 2010. Varhaisen tuen ja lastensuojelun sosiaaliohjaus Helsingin itäisessä perhekeskuksessa – vertaileva tutkimus. Metropolia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. <https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/23738/varhaise.pdf?sequence=1> Ei päivitystietoa. Luettu 13.8.2011.

Noppiari, Eija 2006. Leiman antajat ja kantajat. Ajatuksia leimasta ja leimaamisesta asiakaslähtöisessä ja terveyttä edistävässä perhetyössä. Teoksessa Helminen, Jari (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 171–199.

Nätkin, Ritva & Vuori, Jaana 2007. Perhetyön tieto ja kritiikki. Teoksessa Vuori, Jaana & Nätkin, Ritva (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 7–38.

Paavola, Auli & Honkavaara, Pirjo & Muuronen, Kaisu & Tolonen, Mervi & Varsa, Marjo 2010. Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Lastensuojelulain vaikutukset eri ammattiryhmien toimintatapoihin: Mikä toimii, mikä takkuu, mitä pitäisi kehittää. Lastensuojelun Keskusliitto ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. PDF-dokumentti. <http://www.talentia.fi>. Ei päivitystietoa. Luettu 5.2.2010.

Pesonen, Arja 2006. Hyväksytyksi tulemisen kokemus sosiaali- ja terveysalan auttamistyössä. Teoksessa Helminen, Jari (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 155–170.

Pietilä-Hella, Riitta 2006. Perhekeskus –kohtaamisen tila ja paikka. Teoksessa Helminen, Jari (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus, 63–78.

Pohjola, Anneli 2010. Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, 19–74.

Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja 2010. Pohdintaa asiakkuuden punoksista. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, 309–320.

Punna, Mari 2008. Perheohjauksen arviointitutkimus. Lapsiperheiden saama varhainen tuki ja ohjaus Jämsän seudun Perhepalvelukeskus-kehittämishankkeessa. Jyväskylän yliopisto. Terveystieteiden laitos. Terveyskasvatuksen pro gradu. PDF-dokumentti.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18716/URN_NBN_fi_jyu-200806265560.pdf?sequence=1. Luettu 20.8.2011. Ei päivitystietoa.

Pyhäjoki, Jukka 2005. Dialogisuus auttamistyön verkostoissa. Teoksessa Reijonen, Mikko (toim.) Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 71–91.

Pyhäjoki, Jukka & Koskimies, Mimosa 2009. Varhainen puuttuminen ja dialogisuuden edistäminen huolten vyöhykkeillä. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveystien ja hyvinvoinnin laitos, 186–197.

Pösö, Tarja 2007. Lastensuojelun puuttuva tieto. Teoksessa Vuori, Jaana & Nätkin, Ritva (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 65–82.

Pösö, Tarja 2010. Havainnot suomalaisen lastensuojelun institutionaalisesta rajasta. Janus vol. 18 (4) 2010. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti. Sosiaalipoliittinen yhdistys ja Sosiaalityön yhdistyksen seura, 324–336.

Reijonen, Mikko 2005. ”Mitä työtä se perhetyö oikein on?” –ammattina perhetyöntekijä. Teoksessa Reijonen, Mikko (toim.) Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 7–15.

Rekola, Päivi 2010. Asiakasnäkökulma lapsiperheteimien toimintaan Lempäälässä. Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti.

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/15446/Rekola_Paivi.pdf?sequence=1. Ei päivitystietoa. Luettu 20.8.2011.

Rouhiainen, Leena 2007. Fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen keskeisiä piirteitä. Minäkö tutkija? Johdanto laadulliseen/postpositivistiseen tutkimukseen. Teatterikorkeakoulu. HTML-asiakirja. <http://www.xip.fi/tutkija/index.htm>. Ei päivitystietoa. Luettu 8.3.2011.

Roos, Jea-Pekka 2007. Lastensuojelu ja varhainen puuttuminen. JProosin blogit 2004–2007. <http://www.valt.helsinki.fi/blogs/jproos/post-36.htm>. HTML-asiakirja. Ei päivitystietoa. Luettu 29.7.2011.

Roos, Jea-Pekka 2009. Huolen vyöhykemenetelmän todelliset vaikutukset on arvioitava heti. http://yp.stakes.fi/FI/keskustelu/090727_2.htm. Yhteiskuntapolitiikka. Terveystien ja hyvinvoinninlaitos. HTML-asiakirja. Päivitetty 27.7.2009. Luettu 25.7.2011.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. HTML-asiakirja. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>. Ei päivitystietoa. Luettu 20.2.2011.

Saari, Helena, 2008. Vartu – Varhain tukemalla turvallinen lapsuus toimintamalli perhetyöhön - hanke. Loppuraportti. Kainuun maakunta–kuntayhtymä. PDF-dokumentti. http://maakunta.kainuu.fi/general/Uploads_files/Julkaisut/Sarja%20d/d_15_vartuhanke_loppuraportti_060508.pdf. Ei päivitystietoa. Luettu 23.7.2011.

Satka, Mirja 2010. Varhainen puuttuminen ja sosiaalityö. Teoksessa Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, 181–218.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2003. Valtioneuvoston periaatepäätös sosiaalialan tulevaisuuden turvaamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2003:5. PDF-dokumentti.

http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/julkaisut/sosiaaliala/sosiaalia_ala_fin.pdf.

Ei päivitystietoa. Luettu 29.7.2011.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2008. Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. Työryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:37. PDF-dokumentti.

<http://www.stm.fi/julkaisut>. Ei päivitystietoa. Luettu 25.7.2011.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2009. Kaste-ohjelman valtakunnallinen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2008–2011. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:9. PDF-dokumentti. <http://www.stm.fi/julkaisut>. Ei päivitystietoa. Luettu 13.1.2011.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen. Sosiaalihuollon uudistamistyöryhmän väliraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010:19. PDF-dokumentti. <http://www.stm.fi/julkaisut>. Päivitetty 3.6.2010. Luettu 4.9.2011.

Sosiaaliportti 2011/ ehkäisevä työ. Lastensuojelun käsikirja. Ehkäisevä lastensuojelu. Verkkoitoimitus. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen ylläpitämä verkkopalvelu. HTML-asiakirja.

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/>

Päivitetty 11.8.2009. Luettu 13.1.2011.

Sosiaaliportti 2011/ perhetyö. Lastensuojelun käsikirja. Perhetyö. Verkkoitoimitus & Reijonen, Mikko (toim.). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämä verkkopalvelu. HTML-asiakirja.

[http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto / muutukitoimet/perhetyo/#](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muutukitoimet/perhetyo/#). Päivitetty 21.1.2010. Luettu 29.1.2011.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2010. Lastensuojelu 2009. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos; Sosiaaliturva. Tilastoraportti 29/2010. PDF-dokumentti.

http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2010/Tr29_10.pdf. Päivitetty 15.12.2010. Luettu 5.2.2011.

Tiihonen, Marita 2010a. Tilanne maan pahin. Savon Sanomat 2.12.2010, 3.

Tiihonen, Marita 2010b. Puheet pakko kääntää teoiksi. Syystäkin kritiikkiä. Poliitikojen puheet tekoja vaille valmiita. Savon Sanomat 3.12.2010,1–3.

Tiihonen, Marita 2011. Koteihin tulossa lisäapua. Savon Sanomat 26.9.2011, 3.

Tuomela-Jaskari, Sirpa 2011. Neuvolan perhetyön kokeilu Pajuluoman pilottineuvolassa. Perhetyön pilotit loppuraportti. Etelä-Pohjanmaan lapset, nuoret ja lapsiperheet kehittämishanke. PDF-dokumentti.

<http://www.seinajoki.fi/sosiaalijaterveys/lastenjanuortenkehittamishanke/.raportit.html/39295.pdf>. Ei päivitystietoa. Luettu 3.9.2011.

Törrönen, Maritta & Vornanen, Riitta 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa Puonti, Annamajja & Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 154–191.

Varto, Juha 2005. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Metodologia tutkii menetelmien perusteita ja oletuksia. Elan Vital osuuskunta. PDF-dokumentti.
http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf
Ei päivitystietoa. Luettu 15.7.2011.

Vidén, Sari 2007. Ammattilaisten neuvot vanhemmille. Teoksessa Vuori, Jaana & Nätkin, Ritva (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 106–127.

Yhtenäinen eettinen perusta. Varpu. Tukea ajoissa-portaali. Varhaisen puuttumisen tukihenkilöverkosto. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti.
<http://www.varpu.fi/index.phtml?s=28>. Ei päivitystietoa. Luettu 8.2.2011.

Sari Laitinen
Perhetyöntekijä
Suonenjoen kaupunki

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

1.4.2011

Marja Leena Markkanen
Sosiaalijohtaja
Suonenjoen kaupunki

Suoritan tutkintoa täydentävää ammattikorkeakoulututkintoa Mikkelin ammattikorkeakoulussa sosiaalialan opinto-ohjelmassa. Teen opinnäytetyötä aiheenani *Asiakkaan kokemus ennaltaehkäisevän perhetyön tarjoamisesta. Mikä estää tai edistää avun vastaanottamista?*

Aineistoa työhöni kerään teemahaastattelulla ennaltaehkäisevän perhetyön piirissä olevilta/ olleilta perheiltä. Haastattelut tehdään perheiden omalla suostumuksella. Aineiston käsittelen luottamuksellisesti ja nimettömänä. Aineistoa ei käytetä muuhun kuin tämän työn tekemiseen ja aineiston hävitän työn tekemisen jälkeen. Työssäni noudatan tutkimuseettisiä periaatteita.

Toivon opinnäytetyöni omalta osaltaan auttavan meitä kehittämään lapsiperheiden palveluja niin, että mahdollisimman monet lapsiperheet apua tarvitessaan saavat sitä riittävän varhain.

Haen tutkimuslupaa tälle tutkimukselle.

Sari Laitinen
perhetyöntekijä

LIITTEET

Opinnäytetyön suunnitelma

TUTKIMUSLUPA

SUONENJOEN KAUPUNKI

Henkilöstö-, koulutus- ym. päätös

Sosiaalijohtaja

12.04.2011

75 §

Asia, jota päätös koskee

Tutkimusluvan myöntäminen / Sari Laitinen

Henkilöt, joita asia koskee

Sari Laitinen, perhetyöntekijä

Hakemuksen tai asian lähempi selostus

Sari Laitisen hakemus

Mihin ratkaisu perustuu (lain, asetuksen tai kunnallisen säännön kohdat)

Sosiaalijohtosääntö

Päätös

Myönän tutkimusluvan opinnäytetyötä varten, aiheena Asiakkaan kokemus ennaltaehkäisevän perhetyön tarjoamisesta. Mikä estää tai edistää avun vastaanottamista ? Haastattelu tehdään ennaltaehkäisevän perhetyön piirissä olevilta/olleilta perheiltä heidän suostumuksellaan. Aineisto hävitetään työn tekemisen jälkeen.

Päätös annetaan tiedoksi

Hakija, Aki Kaskinen

Päätöksen antaneen viranomaisen allekirjoitus

Sosiaalijohtaja


 Marja Léena Markkanen

Oikaisuvaatimus

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen Suonenjoen sosiaalilautakunnalle, os. PL 13, 77601 Suonenjoki. Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen. Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteineen ja se on tekijän allekirjoitettava. Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä virka-aikana klo 15.00 mennessä.

Tämän päätöksen olen tänään antanut tiedoksi

Hakija, Aki Kaskinen

Suonenjoki 12.4.2011


 Ann-Britt Korpela
 kanslisti

HAASTATTELUN APUSANAT JA -KYSYMYKSET

- Ajatukset
Mitä ajatuksia heräsi, kun työntekijä otti puheeksi avun tarpeen? Samaa mieltä / eri mieltä tilanteesta?
- Esteet
Emmitkö avun vastaanottamista? Miksi?
- Mikä auttoi avun vastaanottamista?
- Tunteet.
Mitä tunteita avun tarjoaminen herätti?
Mitä ajattelit?
... leimautuminen, pelko, häpeä, helpotus jne.
- Aikaisemmat tiedot perhetyöstä, kotiin annettavasta avusta
- Mitä kautta varhainen tuki/ ennaltaehkäisevä työ olisi parasta järjestää?
esim. sosiaalitoimi lastensuojelu, lapsiperhetyö ilman lastensuojelun asiakkuutta, kotipalvelu, neuvolan perhetyö, järjestöjen esim. MLL tai yksityisten palvelujen kautta
- Mikä poistaisi avun vastaanottamiseen mahdollisesti liittyviä esteitä?
- Mikä helpottaisi avun vastaanottamista?